תלמוד ירושלמי · מפרשים · חידושי רידב״ז על תלמוד ירושלמי · סדר זרעים

חידושי רידב"ז על תלמוד ירושלמי מעשר שני

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי רידב"ז על תלמוד ירושלמי מעשר שני

רבי יעקב דוד ב"ר זאב [הרידב"ז] וילובסקי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-רידבז-על-תלמוד-ירושלמי-מעשר-שני/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 7
הלכה ג 9
פרק ב 12
הלכה א 12
הלכה ב 16
הלכה ג 18
הלכה ד 18
פרק ג 18
הלכה א 18
הלכה ב 19
הלכה ג 20
הלכה ד 21
הלכה ה 22
הלכה ו 24
פרק ד 26
הלכה א 26
הלכה ב 29
הלכה ג 31
הלכה ד 33
הלכה ה 36
הלכה ו 36
פרק ה 37
הלכה א 37
הלכה ב 39
הלכה ג 40
הלכה ד 41
הלכה ה 43

פרק א

הלכה א

מאן תנא אין מוכרין אותו ר"מ ברם כר"י בדין הוא שיהא מותר למוכרו מק"ו מה אם תרומה כו' שביעית תוכיח שהיא תופסת את דמיה ומותר למוכרה אר"י מזו. פי' בתמי' אם את למד ממכירתה של שביעית אין זו לימוד דמכירתה של שביעית היא חילולה היינו בדרך חילול דווקא אבל לא בדרך מכירה:

אר"י מאן תנא אין מוכרין אותו ר"מ ברם כר"י מותר למוכרו מק"ו מה אם שביעית שאין פורעין חוב כו' משך הימנו מעשר בשתים כו' כפי' הפ"מ ז"ל. א"ר יוסי שניא היא שמשעה ראשונה מע"ש חייב פי' כיון דהחוב הוא מע"ש גופי' ע"כ מותר לפורעו ממע"ש אבל אי החוב הוא חולין אסור לפרוע ממע"ש אילו חייב הי' לו פי' חוב אחר של חולין ונתן לו מע"ש בפירעונו יאות פי' היה לך ראיה שפורעין חוב ממע"ש:

א"ר יודן מתניתין אמרה כן שהוא אסור למוכרו דתנינן תמן שוגג לא קידש אם את אומר מותר למוכרו יהא מותר לקדש בו וכל שהוא אסור למוכרו אסור לקדש בו. פי' דדמי קידושי אשה למכירה דאם מותר למוכרו יהא מותר לקדש בו וכל שהוא אסור למוכרו אסור לקדש בו ומביא ראי' ע"ז והתנינן אין לוקחין עבדים וקרקעות ובהמה טמאה מדמי שביעית ואם לקח יאכל כנגדן א"ר יוסי זאת אומרת שאסור ליקח אשה מדמי שביעית דלא כן מה בין קונה אשה לקונה שפחה הרי מוכח מזה דקידושי אשה דמי למכירה. וראיתי בשנו"א ז"ל דגריס אם אומר את מותר למוכרו יהא מותר לקדש בו דכל שמותר למוכרו מותר לקדש בו וכל שאסור למוכרו אסור לקדש בו וכל שאסור למוכרו אסור לקדש בו דתנינן אין לוקחין כו' ואמר ר"י זאת אומרת כו' וכ"כ בכי"ק ומסתייעא הגי' הזאת לפירושינו. ובכי"ק גרס הא דר' יודן מזו מכירתה בתר הא דר' ירמי':

ר' יוסי בשם ר"ז ר"י בשם ר"ה ד"ה היא מפני זילזולו. כן גי' השנו"א ז"ל בכי"ק. פי' דאסור למוכרו שלא יזלזלו בו. ר"י בשם ר"א ד"ה היא כדי שיהו הכל זקוקים למחיצתן ע"כ החמירו שלא למוכרו ויאכל כל אחד את שלו כדי שיהא בירושלים ואשרי מי שהוא לפנים ממחיצת ירושלים תובב"א:

כיצד אין ממשכנין אותו הנכנס לתוך ביתו של חבירו למשכנו אל ימשכן מע"ש שלו. פי' דזהו אזהרה על המלוה. תני ולא מהרהינין אותו פי' דזהו אזהרה על הלוה שלא יתן במשכון מע"ש שלו. ולא יתננו לחנוני שיאכל עליו פי' לא בתורת משכון אלא בתורת חלוטין שיאכל עליו. ובעי כיצ הוא הדין בעבר ומשכן אם דמי להההיא ברייתא דהאוכל מע"ש שלו דיחזרו דמיו למקומן או דמי להההיא דאין נוטעין ואין מבריכין כו' דבדיעבד

אין קונסין אותו ע"ז אמר ריב"א בשם ר"ז מן מה דתנינן אין ממשכנין אותו ולא מהרהינין אותו הדא אמרה עבר ומשכן עבר והרהין קונסין בו פי' דלמה תני שניהן אין ממשכנין ואין מהרהינין דפשיטא דמ"ש הלוה מהמלוה אלא ע"כ משום דבדעבר קונסין בו וע"כ במשכן קונסין להמלוה שיחזור המשכון ובהרהין קונסין להלוה שיפדה ע"כ נקט הדין בשתיהן לאשמעינן דקנסינן זה וזה בין במשכן בין בהרהין. והגר"א ז"ל בכי"ק גרס מן מה דתני אין ממשכנין אותו ולא תני אין מהרהינין אותו ופי' במשנתינו לא תנינן רק אין ממשכנין אותו הדא אמרה עבר ומשכן קנסינן בו עבר והרהין אין קונסין בו פי' דמשנתינו לא תני אלא דבר דקונסין אותו:

אבל נותנין זה לזה מתנת חנם מתניתין דר"מ היא דר"מ אמר אין מתנה כמכר. גי' הגר"א בשנו"א ז"ל בהאי סוגיא ר' מנא לא אמר כן אלא כר"י דר"י עשה אותו כנכסיו פי' לפיכך יכול ליתנו במתנה אבל לר"מ דממון גבוה הוא כשם שאסור למכור כך אינו ניתן במתנה דמתנה הוא כמכר א"ר יוסי ד"ה היא דהרי מעשר בהמה ד"ה אינו כנכסיו ואת אמר ניתן במתנה אף זה ניתן במתנה כהדא דתני הי' אומר אדם לחבירו מה אכלת היום והוא אומר לו קיץ והיה יודע שהוא בכור מה הקיץ נמכר בזול אף הבכור. נמכר בזול הי' אומר לו מן והי' יודע שהוא מעשר בהמה מה המן ניתן במתנה אף מעשר בהמה ניתן במתנה אלמא דלכו"ע אין מתנה כמכר ולאו דווקא ר"מ היא דס"ל הכי דאין מתנה כמכר אלא ד"ה היא ובכי"ק גרס ג"כ כן ותיבות התיבון הרי מעשר בהמה עד אף זה ניתן במתנה מחק:

ר' אבא בר יעקב בשם ר"י נאמר כאן לא יגאל כו' אינו לא נמכר ולא נגאל אבל בבכור לא כתיב אלא לא תפדה. כן גי' הגר"א ז"ל בשנו"א פי' כמו שכ' רש"י ז"ל במס' ב"ק דף י"ג ע"א דכתיב לא תפדה פדיון הוא דל"ל דליפוק מקדושת בכור לימכר באיטליז אבל נמכר הוא חי ולוקח יאכלנו בקדושה עיי"ש ר"ל חע"ג דבבכור כתיב בי' נמי קדושה והו"א דאסור למוכרו כמו מע"ש דאין מוכרין אותו מפני שכתוב בו קדושה כדאיתא בר"פ מ"מ ריבה הכתוב מדלא כתיב בי' אלא לא תפדה משמע פדיון הוא דל"ל דליפוק מקדושת בכור אבל לימכר שפיר דמי ע"ז בעי ר"י דרומיא קומי ר' יוסי כלום כתיב בבכור לא תפדה בבע"מ א"כ ליכא מיעוט פדי' הוא דלא הא מכירה שפיר דמי גבי בע"מ א"כ מנ"ל דרשאי למוכרו לבע"מ. והגר"א ז"ל בכי"ק גרס כלום כתיב בבכור לא תפדה בבע"מ כלום כתיב בחי פי' א"כ קשה מנ"ל בבע"מ ובחי דנמכר. ומשני מעשר בהמה לא חילקה התורה בין חי בין שחוט בין תם בין בע"מ א"כ כמו כן בבכור לא חילקה התורה להתירא:

ר"י בעי אמר לאשה משכי לי מעשר בהמה זו שתתקדשי לי בו לאחר שחיטה מאחר שיש בידו לשחוט מקודשת מכבר או לאחר שחיטה ע"כ. פי' למ"ד דדווקא מחיים אסור אבל שחוט מותר כפי' הפ"מ ז"ל. או דמיבעיא לי' לד"ה כגון דמקדשה בעצמיו ובקרניו ובטלפיו שיקח ממנו לאחר שחיטה מי אמרינן כיון שיש בידו לשחוט מקודשת מכבר או לאחר שחיטה:

ר"ז בשם רבב"מ הגונב מעשר בהמה של חבירו אם הי' קיים מחזירו לו בעינו אכלו מה שאכל אכל. פי' דכיון דלאו ממונו הוא ע"כ מה שאכל אכל כמו הגונב טבלו של חבירו למ"ד דטובת הנאה אינו ממון אינו משלם אלא דמי חולין לבד כדאיתא בכמה דוכתין אבל אם הוא קיים מחזירו לו בעינו. ר"א בשם ר"מ אין אומר לו שיתן פי' אפילו אם הוא בעינו אין אומר לו שיתן משום דאינו ממון הדיוט ולא חשיב ממון שיהא מחויב להחזיר ע"ז קאמר מילתי' אמרה [כן גי' הגר"א ז"ל. ותיבה זאת מצוי' בירושלמי כו"כ פעמים] פחות משו"פ אין אומר לו שיתן פי' דמוכח מדבריו דגונב פחות משו"פ אין אומר לו שיתן כיון דדבר דלא חשיב ממון א"ל דאפילו הוא בעין אינו בתורת השב' ע"כ פחות משו"פ נמי כיון דאינו חשיב ממון אינו מחויב בהשבה אפילו הוא בעין וע"ז מסיק אר"ח הדא דתימא שלא היה שו"פ מעיקרו אבל אם היה שו"פ מעיקרו ואח"כ הוזל כיון שהוא קיים צריך להחזיר בעינו אפילו כשעכשיו אינו ממון:

רבי יודא בר פזי בשם ריב"ל חי ולא שחוט כו' מ"ט דריב"ל ובשרם יהי' לך כחזה התנופה כו'. פי' אפילו לתירוץ השני דילפינן כל קדשים מבכור רק בכור גופי' הוי רק מחיים ומקדש בחלקו הוא מחיים ובראוי ליפול לו לאח"ש מ"מ שפיר ס"ל לריב"ל חי ולא שחוט משום דהקישו הכתוב לחזה התנופה פי' דאפילו בכור דאינו טעון תנופה וכל עיקר דס"ל במס' ב"ק דף י"ג ע"א דלאח"ש משולחן גבוה זכי הוא לאו משום דהוי ממון גבוה ז"א דמאי נ"מ בין מחיים לאח"ש אלא ע"כ משום דהוי לאח"ש שולחן גבוה דשולחן גבוה וממון גבוה ב' ענינים הן דדבר הטעון תנופה כיון שמניפים אותו עולה על שלחן גבוה ודבר שעולה על שלחן גבוה פשיטא דלאו ממונו הוא ובכור פגום שאינו עולה על שלחן גבוה מ"מ הקישו הכתוב לחזה התנופה דדמי כאילו הונף והי' על שלחן גבוה וע"כ אפילו דילפינן כל הקדשים מבכור היינו דווקא מחיים הוי ממונו אבל לאח"ש גם בבכור לא הוי ממונו הגם דבכור אינו טעון תנופה מ"מ הקישו הכתוב לחזה התנופה וע"כ גם בכור גופי' לאח"ש משלחן גבוה קזכי דדמי כאילו הונף והי' על שלחן גבוה. והק"ע ז"ל במס' קידושין לא פירש כי אלא דזה קאי לפי תירוץ הראשון תמן בשם גרמי' ועיין בתוספות ותמצא טעם בע"ה:

מחללין מעשר על ליטרא של כסף. ומפרש הגמ' מדוע אמר ליטרא של כסף לימא ליטרא לחוד או כסף סתם לחוד ע"ז אמר אילו אמר ליטרא הוינן אמרין כשם שאמר כסף כך אמר זהב. כן גי' הגר"א ז"ל ולפי הנראה שזה כי"ק ממש. פי' דהוי אמינא דכסף לאו דווקא אלא אפילו ליטרא זהב נמי אע"פ שאינו יוצא בהוצאה כמו כסף כדאיתא במס' ב"מ דף מ"ד ע"ב דכסף חרופי טפי בהוצאה מזהב וע"כ אמר בפירוש כסף ואילו אמר כסף לחוד ולא ליטרא הוינן אמרין אף שברי קערות ותמחוין הוי כן גי' הגר"א ז"ל ותיבת מהן מחק הוא ז"ל לפיכך קאמר ליטרא של כסף כלומר לפיכך מדייק ונקט תרתי ליטרא של כסף דליטרא ממעט שברי כוסות דאין מחללין רק על ליטרא דיוצא בהוצאה וכסף ממעט זהב ותיבות על אסימון מחק הגר"א ז"ל בכי"ק:

אין מחללין אותו לא על המעות שכאן בבבל בעומד בבבל ולא על המעות שבבבל כאן בעומד כאן. [ומה שנדפם בנתים לא על המעות שהן בבבל ולא על המעות שבבבל כן מחק הגר"א ז"ל] היו לו מעות מבבל לבבל והוא עומד כאן נימר אם היתה דרך פתוחה. פי' אין מחללין ביש לו מעות כאן והוא עומד בבבל ואינו עומדאצל מעותיו וכן כשהוא בכאן והמעות בבבל ואינו עומד אצל מעותיו אינו מחלל אבל אם עומד כאן ויש אצלו מעות בבל ושולח אותם לבבל אם היתה דרך פתוחה לבבל ואינו שעת חרמים מחלל עליהן ופריך וטבות כן ומשני א"ר אבין התקינו [כן גי' הגר"א ז"ל והוא ממס' שקלים]שכל המטבעות היו יוצאות בירושלים וכיון שאינו שעת חרמים היו כל המטבעות יוצאות בירושלים וע"כ מחלל עליהן:

היו לו מעות טמונות בקצרה כו'. כהגי' שמביא הפ"מ ז"ל א"נ שהוא מקום מוקפת חומה כפי' המהרא"פ ז"ל:

ר' יונה בעי נפל כיסו לבור ובו מאה ריבוא. עיי' לעיל בפ"ז דדמאי בתוס' הרי"ד שמבואר ענין הזה בטוב טעם בע"ה עיי"ש:

הלכה ב

א"ר אלעזר לא קנה מעשר. פי' דס"ל דבלוקח לבשר תאוה הוי דבר שאינו נלקח בכסף מעשר עיין בתוס' במס' מנחות דף פ"ב ע"א ד"ה אינו ע"כ לא קנה מעשר:

אר"י בקדמייתא הוינן מרין הלוקח בהמה לבשר תאוה ע"כ נתפס השם לשלמים. פי' דס"ל דפי' מתניתין לא יצא העור לחולין דע"כ נעשה שלמים ויביא מדמי העור שלמים ולא הוינן אמרין כלום מן הדא דאמר ר"א לא קנה מעשר דהוא מפרש דהוי כלוקח בהמה טמאה ועבדים וקרקעות דלא קנה מעשר דאינו בתורת יצא העור לחולין כמו דמפרש בש"ס דילן במס' מנחות דף פ"ב ע"א דאינו בתורת יצא העור לחולין:

ר"י בשם ר' יוחנן בהמת מע"ש בירושלים כר"מ פטורה מן הבכורה כר"י חייבת בבכורה. פי' דר"י בשם ר' יוחנן פליג וס"ל דלוקח לבשר תאוה קנה מעשר ויאכל בקדושת מע"ש כיין וכל הדברים ע"כ לר"מ פטורה מן הבכורה ולר"י חייבת וס"ל פי' המשנה דלא יצא העור לחולין ומוכרו ואוכל בתורת מעשר דהוא מפרש המשנה כמו בש"ס דילן דלא קנה שלמים אבל מעשר קנה ורק קנסינן לי' שהעור לא יצא לחולין ואוכל במעותיו בתורת מעשר כפשטת המשנה כמו שכ' בס' משנה ראשונה וכתב שם שכן מפרש הרמב"ם ז"ל ג"כ כן וכן נראה. ומפרש כמו בש"ס דילן במס' מנחות דף פ"ב דלא קנה שלמים דאם קנה שלמים הי' העור שייך להבעלים כמו בכל השלמים כפי' הר"ש ז"ל. אבל מעשר קנה רק דקנסינן לי' דיאכל בדמי העור בתורת מעשר ע"ז בעי ר"י קומי ר"ז ילדה בכור האיך אימוריו קריבין לגבי המזבח הא מבריחו מן האכילה א"ל וכי הלוקח בשר בהמה לשלמים [כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק] לא חל מע"ש על אימוריו ולא נמצא מבריחו מן האכילה ע"ז א"ל שאני התם כשלקח בפירוש לשלמים בלקיחתה פקעה ממנה קדושת מעשר משא"כ כשלקח לבשר תאוה דחל עלי' קדושת מעשר וילדה בכור האיך יקרבו אימוריו ע"ג המזבח ויבריחו מן האכילה ע"ז אמר ר' יוסי ואנן לא הוינן אמרין כן אלא לא התירה התורה ליקח בכסף מעשר אלא שלמים בלבד ונמצא דגזה"כ הוא דמקריב אימוריו של מע"ש ע"ג המזבח בקדושת שלמים ומסיק ואזיל ומפרש מה כונתו בזה דקאמר לא התירה התורה ליקח בכסף מעשר אלא שלמים בלבד ומפרש ואזיל דנפיק מביניהון ילדה בכור והקדישה שלמים פי' שלקח לבשר תאוה וילדה בכור או הקדישה בעצמו שלמים אליבא דר' יהודא דיכול להקדיש ממעשר לשלמים דממון הדיוט הוא [עיי' במס' מנחות דף פ"ב ע"א עיי"ש] למ"ד דאסור להבריח אימוריו מן האכילה רק בלוקח בהמה לשלמים לכתחלה בלקיחתה פקעה ממנה קדושת מעשר ע"כ הכא כשקנה לבשר תאוה והקדישה בעצמו לשלמים אח"כ אינה קריבה ומ"ד לא התירה התורה ליקח בכסף מעשר אלא שלמים בלבד ולא ס"ל דבלקיחתה פקעה קדושת מעשר אלא דכן גזה"כ הוא א"כ לפ"ז אפילו כשקנה לבשר תאוה והקדישה שלמים שפיר מקריב אימוריו לגבי המזבח:

אר"י גזרו על נקיבה בע"מ מפני וולדה. פי' אסרו שלא יקנה ממעות מע"ש לבשר תאוה מפני הברחת המזבח לא מבעיא בתמימין דזהו הברחה ממש אלא אפילו בבע"מ דלא שייך הברחת מזבח מ"מ כיון דנקיבה היא גזרו משום הברחת וולדה ממזבח ושוב גזרו על בע"מ זכר מפני נקיבה. ואמרין בשם ר"י דאפילו בתמימה נמי גזירה פי' דמשכח"ל רק גזירה דהברחה הגם דבתמימה לא שייך גזירה דהברחה דמאי שייך גזירה הא בלוקחה

לבשר תאוה הוא הברחה ממש באמת בשלמא בבע"מ דלא שייך הברחה שפיר שייך משום גזירה משא"כ בתם האיך שייך גזירה הא בלוקחו לבשר תאוה הלא הוא הברחה גמורה ע"ז מסיק ר"י דאפילו בתמימה גזירה ר"ל דמשכח"ל בתמימה רק משום גזירה כדמסיק בראשונה היו אומרין לוקחין בהמה לבשר תאוה והיו מבריחין אותה מע"ג המזבח חזרו לומר לא יקחו אפילו חי' אפילו עופות וא"כ גזרו על חי' ועופות הגם שאינן ראוין ע"ג המזבח וע"כ משכח"ל אפילו בתמימה גזירה דהוא בחי' תמימה ומסיק כהדא דתני אחד שביעית ואחד מע"ש מחללין אותו על בע"מ ועל חי' ועוף [כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק] בין חיין בין שחוטין דברי ר"מ וחכמים אומרים אין מחללין אלא על השחוטין בלבד ותנן הכא נמי גם חי' ועוף בכלל הגזירה וקסבר דהטעם הוא גם כן משום הברחת המזבח וגזרו חי' משום בהמה. ר"י בשם רשבר"י גזרו אותן שלא ירעו אותן עדרים עדרים וגזירה אחרת הוא משום שלא יעשה אותן עדרים עדרים ולפ"ז שייך הטעם הזה בחי' כמו בבהמה גופי' ולא דגזרינן חי' אטו בהמה. קם ר"י עם ר"ז א"ל עד כדון רשבר"י קיים ואתון תליון בי' מרטוטין והא אמרין בשם ר"י אפילו תמימה גזירה ר"ל דמשכח"ל אפילו בתמימה לאו משום הברחה ממש אלא משום גזירה והוא בחי' אלמא דהטעם הוא משום הברחה דאי משום שלא יגדל עדרים א"כ מאי נ"מ בגזירה הזו בין תמימה בין בע"מ א"ו דהטעם הוא משום הברחה וא"כ בתמימה הוי לבשר תאוה הברחה ממש ובבע"מ הוי גזירה ע"ז קמ"ל ר"י דמשכח"ל גם בתמימה רק משום גזירה כדמסיק כגון בחי' ומביא ברייתא ראיה לזה אבל משום שלא יגדל עדרים מאי נ"מ בין תם לבע"מ בין בהמה וחיה הא בכולן הוי רק גזירה דאי מדר' יוחנן קדמייתא דקאמר גזרו על נקיבת בע"מ מפני וולדה יש לפרש כרשבר"י דהוא שלא יגדל ולדות ויעשה עדרים אבל מהא דר"י אפילו תמימה גזירה מוכח דהוא משום הברחה ומשני דילמא לא איתאמרא אלא על השביעית הא דקאמר רשבר"י משום שלא יגדל עדרים קאמר רק על השביעית לבד משום דבברייתא תנינן שביעית ומע"ש נקט על שביעית הא דשלא יגדל עדרים דהא בשביעית לא שייך הברחה דהא אינו מצוה להביא מדמי שביעית למזבח. אשכח תני כן על השביעית אבל במע"ש הטעם הוא משום הברחה:

הלכה ג

תמן תנינן אין לוקחין כו' ואם לקח יאכל כנגדן וכא את אמר הכין כו' כאן שהלך המוכר. פי' בשנו"א ז"ל דרך מקח יאכל כנגדן ודרך חילול יחזרו דמים למקומן וזה דלא כהכ"מ ז"ל בפ"ז מהל' מעשר הי"ד:

מן מה דאר"י בשם שמואל נקנה המקח הרי הוא דאמר כאן דרך מכירה וכאן דרך חילול. ואע"ג דגם למ"ד דמוקי כשברח המוכר נקנה המקח לפי' הר"מ ז"ל בתוס' ז"ל במס' קידושין דף נ"ו ע"א מ"מ מוכח שפיר דע"כ שמואל ס"ל דכאן בדרך מקח כו' דאל"כ מאי קמ"ל בזה:

א"ל ר"ז לא תחזור בך דא"ר אלעזר ר"מ ורבנן בדמאי הא בודאי לא. פי' בשנו"א ז"ל כמו דמוקי ר"א הא דר"מ ורבנן דפליגי במחללין על חי' ועוף חיין ושחוטין פליגי בדמאי הא בודאי לא דבודאי מודה ר"מ לרבנן ה"נ הא דתנינן מעות ופירות במדינה מיירי נמי בדמאי הא בודאי לא ע"ז מסיק מן מה דאמר ר"א ר"מ היא הדא אמרה היא דמאי היא ודאי פי' הר"ת מן ר"א הוא ר' אימי דאמר במס' דמאי פ"ק הל"ב דהא דקתני תרו"מ של דמאי יש לו חומש הוא ר"מ דלדידי' שוה דמאי לודאי וע"כ לדידי' היא דמאי היא ודאי וכשם שס"ל לר"מ דמחללין על חי' ועוף בדמאי הה"ד בודאי ופליג על אוקימתא דר' אלעזר דמוקי דר"מ ורבנן בדמאי ועיי"ש בפ"ק דמס' דמאי דמבואר שם בפירוש באוקימתא דר' אימי ברומיא דהנך ב' משניות דבחד משנה תנינן הדמאי אין לו חומש ובמשנה דב"מ תנינן האוכל תרו"מ של דמאי יש לו חומש דכאן ר"מ וכאן רבנן דלר"מ לא שניא בין דמאי לודאי דס"ל עשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה וכמו כן איתא בש"ס דילן במס' ב"מ דף נ"ה עיי"ש וזהו אוקימתא דר' אימי רושלמי דמאן תנא תרו"מ של דמאי יש לו חומש ר"מ הוא הדא אמרה היא דמאי היא ודאי:

תני בן ביבי ונתת בכסף [כן גי' המהרא"פ ז"ל] בריחוק מקום אתה פודהו בקירוב מקום אין אתה פודהו ונתת הכסף בקירוב מקום אתה מחללו ואי אתה מחללו בריחוק מקום ר' יוסי בשם שמואל נקנה המקח. פי' אע"פ שטיבעא אפירי אינו מתחלל בריחוק מקום הנ"מ לענין חילול אבל המקח נקנה דלענין חילול אין ה"נ דלא נתחלל אבל לענין מקח כגון אם חילל עם חבירו טיבעא אפירי הגם דלא נתחלל הטיבעא והרי הוא מע"ש ביד חבירו אבל לענין מקח נקנה דקונה זה הפרי וזה הטיבעא וצריך המוכר להוליכו לירושלים או שיאכל זה כנגדו אבל לענין חילול מודה ר' יוסי בשם שמואל דאינו מתחלל טיבעא אפירי בריחוק מקום כי ההיא דבן ביבי ונתת בכסף ונתת הכסף דליפדות פירי אטיבעא דנקרא פדיון זהו בריחוק מקום ולחלל טיבעא אפירי דנקרא חילול זהו בקירוב מקום אבל לא בריחוק מקום וע"ז מסיים ריב"ח ופליג כי פודה כלומר דדמי חילול טיבעא אפירי בריחוק מקום כמו פדיון פירי אטיבעא בריחוק מקום וס"ל כר' ירמי לעיל:

וא"ר הילא מן מה דתנינן יאכל כנגדן הדא אמרה קדשו. פי' הסוגיא הזאת מתבארת ע"פ התוס' ז"ל במס' קידושין דף נ"ו ע"א ד"ה מתקיף וז"ל והק' רבי יצחק ב"ר אברהם

הא מוקי בסמוך כשברח המוכר א"כ האיך הוא יכול לחללם והרי אין אדם מחלל דבר שאינו ברשותו כדאמר בפ' מרובה דף ס"ט בשמעתתא דצנועין דפריך לר"י דאמר גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אין יכולין להקדיש זה לפי שאינו ברשותו וזה לפי שאינו שלו ופריך מהאי דצנועין שהיו אומרים כל הנלקט מזה יהו מחוללין על מעות הללו ומשני כל המתלקט אלמא דמשוה חילול להקדש ופי' ריב"א ז"ל דאין זה אלא קנסא דקנסוהו ללוקח אבל לעולם המעות קדושין ביד המוכר והר"מ ז"ל מפרש שאני הכא שהלוקח יכול לחלל המעשר ביד המוכר משום דזכות הוא להמוכר וזכין לאדם שלא בפניו דהא זכי' מטעם שליחות והוי כמו שליח וה"נ אמרינן בנדרים דף ל"ו דבעי התם התורם משלו על של חבירו צריך דעת בעלים או לא מי אמרינן זכות הוא וזכין לאדם שלא בפניו או דילמא ניחא לאינש דליעבד מצוה בממונו וע"כ לא מיבעיא לי' התם אלא משום דאמר ניחא לאינש ליעבד מצוה בממונו אבל היכא דלא שייך כי אם זכות כי הכא עבדינן זכותי' אבל בההיא דצנועים ל"ל הכי שהרי הגזלנים עצמן אינן יכולין לתקן כלום מה שבידן שהרי אינו שלהן והוי גזל ולא נתייאשו וכיון דאינהו לא מצי עבדי שלוחייהו נמי לא מצי עבדי והשתא ניחא שכשהמעות ביד המוכר יצא לחולין אם יאכל הלוקח כנגדם אע"פ שאין בידו דכיון שהוא זכות למוכר יעשה לוקח שלוחו ויחללנו עכ"ל ז"ל נמצא דשיטת ריב"א ז"ל דמה שיאכל כנגדו הוא אינו בקדושת מעשר דלא יכול להתחלל על מה שאינו בידו ורק קנסא בעלמא הוא אבל אין קדושין בקדושת מע"ש ושיטת הר"מ ז"ל דשפיר נתקדש בקדושת מע"ש דכיון דהמעות נקנה להמוכר שפיר מחלל על מעות דמוכר משא"כ בצנועים דהתם אינו מחלל על המעות של חבירו אלא על המעות שלו ואינו ברשותו וכמו דהגזלן בעצמו לא מצי לחלל על המעות שהם ברשותו ואינן שלו כן ה"נ לא מצי הוא לחלל והכא גבי כשברח המוכר נקנה המקח דלא הוי כמו גזל לפירוש ר"מ ז"ל דהא באמת נקנה המקח רק דקנסוהו רבנן למוכר דיחזיר דמן למקומן והנ"מ בדאיתא אבל היכא דליתא להמוכר קנסוהו רבנן ללוקח וכיון דחל קנסא דרבנן אלוקח ממילא אין המוכר גזלן כן הוא שיטת הר"מ ז"ל אבל שיטת הריב"א ז"ל דחשיב המוכר כשברח כמו גזלן אבל מ"מ אינו גזלן ממש כמו שכתבתי [עי' בתוס' ז"ל במס' ב"ק דף ס"ח ע"ב דמבואר שם באריכות דאזלי שם דלא בשיטת הר"מ ז"ל וכתבו דהוי כמו גזלן בכף הדמיון וכמו גזל ולא נתייאשו הבעלים עיי"ש דאף לכל השיטות לא חשיב גזלן ממש עיי"ש] וע"פ שיטת הר"מ ז"ל מתבאר הירושלמי באר היטב בע"ה דה"פ א"ר הילא מן מה דתנינן יאכל כנגדן הדא אמרה קדשו דלא אמרינן דרק קנסא בעלמא הוא דיאכל כנגדן אבל לא דנתחללו על המעות שביד המוכר ז"א אלא מדתני

יאכל כנגדן דייק דנתקדשו בקדושת מע"ש ממש מלשון כנגדן מדייק דקדשו דנתחללו אמעות שביד המוכר ואם הי' הדין דאין המקח קיים אז לא נתחללו אמעות שביד המוכר כיון דהמעות שלו הן ורק הם ברשות המוכר ואינו יכול לחלל עליהם על מעות שלו כיון דאינן ברשותו ושליח מהמוכר נמי לא הוי דהא הוא גופיה לא מצי לחלל דהא אינן שלו אבל מכיון דנקנה המקח וא"כ הוי הדמים של המוכר כעת א"כ שפיר הוי שלוחא דמוכר והיינו דמסיים ומסיק א"ר יוסי מכיון שמשך נקנה המקח דמפרש טעמא דר' הילא דהאיך קדשו והא אינו מחלל על מעות שלו ואינן ברשותו ושלוחא דהמוכר נמי לא מצי להיות ע"ז מסיק דז"א דמכיון שמשך נקנה המקח וא"כ המעות חשיב השתא של המוכר וכשמחלל השתא מקח אחר הוא דמתחלה הי' המקח שהי' המעות שלו והבהמה של המוכר ועכשיו נעשה המעות של המוכר והבהמה שלו ומקח אחר הוא [וקרי לחילולי מקח כשמחלל עם חבירו כמו במתניתין הלוקח פירות שוגג יחזרו דמים למקומן ומוקי דמיירי בדרך חילול ופי' הפ"מ ז"ל הא דקתני אין לוקחין לשון לקיחה משום דאע"פ שהוא בדרך חילול כיון דמחלל עם חבירו קרי לי' מקח] וכיון דחשיב מקח אחר ומחלל על מעות חבירו ועל מעות חבירו שפיר מצי לחלל וע"כ שפיר קדשו [ואפילו לשיטת הריב"א ז"ל אתיא שפיר הך סוגיא דאימתי ס"ל להריב"א ז"ל דלא מצי לחלל דחשיב כמו גזלן הנ"מ לאוקימתא דהבבלי דמוקי כשברח אבל לפי האוקימתא דבירושלמי דמוקי שמואל דכאן בדרך מקח וכאן בדרך חילול ובדרך מקח נקנה המקח ויאכל כנגדו לכו"ע אינו כמו גזלן ור' יוסי ס"ל כשמואל ומוקי בדרך מקח ושפיר קאמר ר' הילא דקדשו] אמר ר"י צריך לחזור ולהקדישו שהוא סבר לומר שהן [כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק] קדשו ולא קידשו פי' דר' יודן מסיק דצריך הלוקח בפירוש להקדישו דהיינו שיחלל על מעות המוכר בפירוש משום דהוא סבר שנתקדש מאליו בקדושה הראשונה שקידש בתחילה וכיון דלא נתקדש בתחילה נתקדש מאליו באכילת כנגדו ובאמת לא קידשו עד שיקדש בפירוש:

סליק פירקא בס"ד:

פרק ב

הלכה א

והא תני המחה את החלב וגמאו הקפה את הדם ואכלו הר"ז חייב מה עביד לה אינו לא אוכל לטמא טומאת אוכלין ולא משקה לטמא טומאת משקין. ר' יוסי שמע לה מן הכא שבועה שלא אוכל ואכל ושתה חברייא אמרין אינו חייב אלא אחת אמר לון ר' יוסי

אמור דבתרא שבועה שלא אוכל ואשתה ואכל ושתה חייב שתים אילו כו'. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק. וה"פ דר' יוסי האמורא שמע לה מן הכא דשתיה בכלל אכילה דלא כר' יונה אלא מהכא מוכח דשתיה בכלל אכילה מברייתא הזאת דפליג ר' יוסי התנא עם חברייא דחברייא אמרין שבועה שלא אוכל ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת שבועה שלא אוכל ואשתה ואכל ושתה חייב שתים ע"ז פריך להם ר' יוסי התנא על הרישא דס"ל דשבועה שלא אוכל ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת מ"ש מהסיפא דשלא אוכל ואשתה דחייב שתים דהא מהרישא משמע דשתיה בכלל אכילה ומשום הכי אינו חייב אלא אחת א"כ בסיפא דנשבע על אכילה והדר אשתי' נמי לא יהא חייב אלא אחת דהוי דומה לנשבע שלא אוכל ושלא אוכל דשבועה השני' לא חלה על הראשונה משום דמושבע ועומד הוא ע"ז השיבו לו רבנן דה"ט דסיפא אילו מי שהיו לפניו ב' ככרים ואמר שבועה שלא אוכל ככר זה וחזר ואמר שבועה שלא אוכל ככר זה שמא אינו חייב שתים בתמי' בודאי חייב שתים דהא השבועה הראשונה היתה על ככר זה דווקא ועל כן חל השבועה על הככר השני' דהא למה לא אמר על שתיהן בב"א שבועה שלא אוכלם ע"כ דבשבועה הראשונה הוציא ככר השני' מן שבועתו וה"נ כשנשבע שלא יאכל וחזר ונשבע שלא ישתה הרי הוציא השתי' מן השבועה הראשונה וע"כ חייב שתים כ"ז היא הברייתא דפליג ר' יוסי עם חכמים הרי מוכח מהך ברייתא דשתיה בכלל אכילה כ"ז מביא ר' יוסי האמורא להוכיח מהברייתא הזאת דשתי' בכלל אכילה כן הוא הפי' לגי' הגר"א ז"ל [גם מכאן מוכח דהירושלמי שת"י בכי"ק של הגר"א ז"ל הוא מהדורא בתרא להכ"י שכתבו תלמידיו המבואר בהמודעה שהרי במקום הזה היה כתוב בכי"ק כמו בהכ"י הנ"ל ואח"כ גרר ומחק והגי' כמו שכתוב לעיל וע"ב בל"ס שזהו מהדורא בתרא]:

ר"ח בשם ר"פ שמע כו'. לא בשבועה שלא אוכל ניחא כרבנן דנן [ר"ל רבנן דהכא] מרין שבועה שלא אוכל ברם כרבנן דתמן דאינון מרין שבועה שלא אוכל ושלא אשתה. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

ר' אבא מרי שמע לה מן הכא לא אכלתי כו' אלא שתיתי ניחא. בתמי' ר"ל אם מתודה שלא אכל משמע אבל שתיה מותר וכי ניחא לשתות מע"ש באנינות ולמה לא מתודה גם על השתיה אלא ע"כ דגם שתיה בכלל אכילה ושואל הגמ' עד כדון באמר שבועה שלא אוכל ושתה [כן גי' הגר"א ז"ל] ברם באמר שבועה שלא אשתה ואכל לא שתיה בכלל אכילה ואין אכילה בכלל שתיה. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק. ופי' לא הוא כמו אלא כדרך הש"ס הזה ר"ל דמסיק על השאלה ששאל אם אכילה בכלל שתיה דז"א דשתיה הוי בכלל אכילה אבל אין אכילה בכלל שתיה:

אית דבעי משמע מן הדא לא תוכל וגו' ויצהרך זו סיכה וכו' ואינו מחוור. ר"ל דיצהרך זו הוא לאו על סיכה בחוץ לירושלים הוא אינו מדאורייתא דאין תימר מחוור הוא ילקה עליו חוץ לחומה ואין לוקין אלא על אכילה ושתי' בלבד כן כתוב בכי"ק של הגר"א ז"ל בצדו ולא ידעתי אם כונתו ז"ל להגי' כן בגמ' או דמפרש פי' של הגמ' אמר רבי יוסי בן חנינא אין לוקין חוץ לחומה כו' עד ויצא. כתב הגר"א ז"ל שמיותר:

מנין שאינו מחוור. ר"ל מנין דסיכה של מע"ש אינו מן התורה כהדא דתני בשבת כו' בת"ב ובת"צ סיכה שהיא של תענוג אסור ושאינו של תענוג מותר אלמא דלא הוי מדאורייתא ותני שוות כן גי' הגר"א ז"ל דלא גרסינן והתני אלא ותני שוות סיכה לשתי' לאיסור ולתשלומין אבל לא לעונש ביוה"כ לאיסור אבל לא לעונש א"כ גם מכאן מוכח דרק אסור הוא מדרבנן אבל לא מדאורייתא ע"כ לא הוי עונש ופריך והתני לא יחללו להביא את הסך ואת השותה א"כ משמע דהוא מדאורייתא א"ר יוחנן לית כאן סך אלא שותה וע"כ לא הוי מדאורייתא ופליג ע"ז ר' אבא מרי אין לית כאן סך לית כאן שותה דע"כ הפירוש הוא שיהא סך כשותה אבל לא דמרבה שתי' דהא שתי' בכלל אכילה דאם לא כן האיך מצטרפין שתי' ואכילה ביוה"כ לעונש דהא דבר הבא מב' לאוין אינו מצטרף ואלא ע"כ דליכא עוד לאו בשתי' אלא נכלל בכלל לאו דאכילה והלאו דלא יחללו הוא רק על סיכה בלבד:

מנין שהוא מחוור בעשה. פי' מנין שמקיים מצות עשה ואכלת שם בסיכת מע"ש כמו באכילה ושתי' כיון דקאמרת דסיכה אינו מדאורייתא בלאו דלא תוכל לאכול וגו' בחוץ לחומה א"כ לאו בכלל שתי' ואכילה היא א"כ מנ"ל שמותר לסוך במע"ש כיון דהוי חוץ לאכילה ושתי' א"כ מנ"ל שמותר כלל במע"ש וע"כ שמקיים מ"ע בסיכת מע"ש דאל"כ מבטל הוא בהסיכה מ"ע של ואכלת שם ומפרש ר"א בשם ר' סימיי לא נתתי ממנו למת מה אנן קיימין כו' איזהו דבר שמותר לחי כו' הוי אומר זו הסיכה:

שמעון בר בא בשם ר"ח זה שהוא לוחש נותן שמן ע"ג ראשו ולוחש ובלבד שלא יתן לא ביד ולא בכלי. הגר"א ז"ל בכי"ק גרס שלא יתן ביד אלא בכלי ריב"א בשם ר' יוחנן נותן בין ביד בין בכלי. א"ר יונה מע"ש ביניהון מ"ד נותן בין ביד בין בכלי מע"ש אסור מ"ד נותן שמן ע"ג ראשו ולוחש במע"ש מותר. פי' דלמ"ד דס"ל דלחישה אסור בשבת משום שחיקת סממנין כמו רפואה ורק דבנותן לא ביד ולא בכלי לא הוי לחישה אלא כסיכה בעלמא ע"כ מותר במע"ש ג"כ הגם דמע"ש לא ניתן אלא לאכילה ושתי' וסיכה בלבד ולא על לחישה הא בשבת ג"כ אסור לחישה ומ"מ כשאינו נותן ביד לא הוי כלחישה אלא כסיכה הוא ע"כ במע"ש ג"כ מותר אבל למ"ד דנותן בין ביד בין בכלי דס"ל דמותר

ללחוש בשבת דלא שייך גזירת שחיקת סממנין בלחישה א"כ בשבת הוא דמותר אבל מע"ש לא ניתן אלא לאכילה ושתי' וסיכה בלבד ע"ז א"ל ר' יוסי וכי כל שהוא מותר בשבת מותר במע"ש כו' והתני מדיחה אשה בנה ביין מפני הזיעה בתרומה אסור היא תרומה היא מע"ש וא"כ אף דבשבת מותר מ"מ במע"ש אסור. מהו כדון ובלבד שלא יעשה בשבת כדרך שהוא עושה בחול ר"ל. דלעולם לחישה מותר בשבת ורק דלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול אבל אפילו לא ביד ולא בכלי נמי לחישה הוא וע"כ במע"ש דלא ניתן אלא לאכילה ושתי' וסיכה בלבד ולא על לחישה אסור אפילו שלא ביד ובכלי ורק דבשבת מותר לחישה כדרך שאינו עושה בחול. ובירושלמי שת"י מוסגר בסוגר האי מ"ד נותן כו' מאוס ומ"ד נותן כו' במע"ש אסור ולא הבנתי למה מוסגר:

א"ר הושעיא דר' יהודא היא. גי' הגר"א ז"ל בכי"ק דלא כר' יהודא וכן הוא מפורש במס' תרומות פ"י הל"א:

א"ר יוחנן כל שיש בו הותיר מידה השבח לפי חשבון וכל שאין בו הותיר מידה השבח לשני רשב"ל אמר כל שטעמו ושבחו ניכר השבח לפי חשבון וכל שאין טעם שבחו ניכר השבח לשני מתניתא פליגא על ר"י עיסה של מע"ש שאפייה פת והשביחה השבח לשני. והרי עיסה שנאפה תפחה ע"י אפייה ויש בה הותיר מידה ולמה השבח לשני ומשני פתר לה בשאין טעם שבחו ניכר פי' דלא תפחה ואין בה הותיר מידה מתניתא פלוגא על ר"י דגים שנתבשלו עם הקפלוטות של מע"ש והשביחו השבח לפי חשבון כלום יש בדגים אלא טעם קפלוטות ובקפלוטות אלא טעם דגים אבל לא הותיר מידה ולמה לפי חשבון ומשני ר"י בשם ר"ה תיפתר שבישל שניהם כאחת וע"כ יש בו הותיר מידה ופריך ר"י בשם ר"ה הגע עצמך שבישל זה בפ"ע וזה בפ"ע ועירבן ר"ל אם כן למה לי' לבשל שניהן ביחד אפילו כשבישל כל אחד בפ"ע ועירבן נמי צריך להיות לפי חשבון ואלא ע"כ מיירי שהוציא הדגים מן הקפלוטות ולא נשאר רק הטעם לבד ואפ"ה השבח לפי חשבון אע"פ שאין בו הותיר מידה וקשיא לר"י. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ובשנו"א ז"ל וכן פירושו:

מתניתא פליגא על ר"י האשה ששאלה מחברתה תבלין כו' הרי אלו כרגלי שתיהן. והא הכא אין בו הותיר מידה רק טעם שבחו ניכר אלמא דהוא לפי חשבון א"ר בא תחומין עשו למידת הדין ר"ל דתלי בדיני ממונות ולא תלי באו"ה תדע לך שהוא כן כו' עצים אין בהם ממש דהא אפילו אין שבח עצים בפת ועכ"ז הוא לפי חשבון א"ו דתחומין שאני. מתניתא פליגא על רשב"ל תבשיל של מע"ש כו' והא הכא טעם שבחו ניכר א"ו דאזלינן בתר מדה וכיון דלית בו הותיר מידה השבח לשני ומשני כשאין טעם שבחו ניכר:

הלכה ב

כיני מתניתין מותרת להיאכל צמחונים מה ביניהון א"ר יונה שולה ביניהון. עד סוף הסוגיא וכגי' זו מפרש בפ"מ ז"ל וכן בשנו"א ז"ל מפרש ג"כ לפי גירסא זו אבל בכי"ק של הגר"א ז"ל גרס גירסא אחרת וה"ג להיאכל צמחונים בש"א כל מעשיה בטהרה חוץ מחפיפתה וב"ה אומרים כל מעשיה בטומאה חוץ משרייתה מה ביניהון א"ר מנא מגיגה ביניהון בש"א מוגג בידים טהורות ובה"א מוגג בידים טמאות תני זו דברי ר"י אבל דברי ר"מ שולה ביניהם בש"א שולה בידים טהורות ובה"א שולה בידים טמאות ע"כ וכתב הגר"א ז"ל בכי"ק דקאי אסיפא דכרשינין אבל ברישא בתלתן לר"מ חפיפה ביניהון דלב"ה חפיפה בטומאה ולב"ש כל מעשיהן בטהרה עכ"ל ז"ל. להבין עומק דבריו הקדושים יתבאר ע"פ התוספתא בפ"ב דמכלתין ומובא בשנו"א ז"ל וז"ל התוספתא תלתן של מע"ש בש"א כל מעשיה בטהרה וב"ה אומרים כל מעשיה בטהרה חוץ מחפיפתה דברי ר"מ ר"י אומר בש"א כל מעשיה בטהרה חוץ מחפיפתה ובה"א כל מעשיה בטומאה חוץ משרייתה כרשיני מע"ש כו' בש"א שורין ושפין בטהרה ומאכילין בטומאה ובה"א שורין בטהרה ושפין ומאכילין בטומאה דברי ר"י ר"מ אומר בש"א שורין בטהרה ושפין בטומאה ובה"א כל מעשי' בטומאה ע"כ. ולפ"ז צריך ביאור להבין התוספתא הזאת דקתני כל מעשי' איזה מעשים יש עוד ביניהון בשלמא ברישא גבי תלתן מובן בדר"מ דפליגי בחפיפה דהכל מודים על כל המעשים דהוא בטהרה רק ר"מ הוציא חפיפה מן הכלל ור"י ס"ל דחפיפה הוי בכלל כל מעשי' ור"מ מוציא חפיפה מן הכלל ומפורש מה שביניהם דהוא חפיפה וכן בסיפא גבי כרשינין מובן בדברי ר' יהודא במה דפליגי ומפורש דפליגי בשפין דבשרי' הכל מודים דבטהרה ובאכילה הכל מודים דבטומאה כי פליגי בשפין דלב"ש הוי שפין כמו שרי ולב"ה הוי שפין כמו אכילה משא"כ בדר"י גבי תלתן ובדר"מ גבי כרשינין צריך ביאור מה ביניהון דהא ר"י קאמר בתלתן דלב"ש כל מעשי' בטהרה חוץ מחפיפתה ובה"א כל מעשי' בטומאה חוץ משרייתה א"כ בחפיפה הכל מודים דבטומאה ובשרי' הכל מודים דבטהרה א"כ איזה עוד מעשה יש ביניהם וכן בסיפא גבי כרשינים בדר"מ דלב"ש מפורש דשריה בטהרה ושפיה בטומאה וב"ה לא קאמרי דגם שרי' בטומאה אלא כל מעשי' בטומאה וא"כ צ"ב איזה עוד מעשה יש ביניהם מלבד שרי' ולמה לא קאמרינן בדר"מ כמו לר"י בפירוש דבה"א דשורין ושפין בטומאה ולמה קאמר כל מעשי' איזה עוד מעשים יש ביניהון ע"ז קמפרש ר"מ את התוספתא הזאת בתחלה מפרש דברי ר"י בתלתן וקאמר מגיגה ביניהון דבש"א מוגג בידים טהורות ובה"א מוגג בידים טמאות ע"ז קמסיים תני זו דברי ר' יהודא ר"ל ר"י דתלתן ובזה מגיגה

ביניהון אבל דר"מ דהתוספתא דצ"ב מה ביניהון והוא ר"מ דהתוספתא בכרשינין שולה ביניהון בש"א שולה בידים טהורות ובה"א שולה בידים טמאות ר"ל לפיכך קאמרי ב"ה כל מעשי' בטומאה ולא קאמרי שורין ושפין בטהרה משום דיש ביניהון מלבד שרי' דצריך להיות בטהרה והוא שולה דלב"ש לאו דווקא שורין בטהרה אלא כל המעשים אפילו שולה ולב"ה אפילו שולה ג"כ בטומאה וזהו כפתור ופרח כוונת כי"ק של הגר"א ז"ל. ודע דלפנינו הגי' בתוספתא כמו שכתב הפ"מ ז"ל גבי תלתן בש"א כל מעשי' בטהרה ובה"א כל מעשי' בטומאה חוץ מחפיפתה דר"מ והגר"א ז"ל בשנו"א מגי' בתוספתא בה"א כל מעשי' בטהרה חוץ מחפיפתה ומהאי ירושלמי מוכיח הגר"א ז"ל גירסתו דאי ס"ד דגרסינן בטומאה חוץ מחפיפה דצ"ל בטהרה א"כ למה קאמר שולה ביניהון הא יש לומר שרי' ביניהון ואי דאין סברא דשריה יהי' בטומאה וחפיפה בטהרה סברא הפוכה מר"י ע"כ קאמר שולה ביניהון א"כ קשה לפ"ז למה בדברי ר"י קאמר מגיגה ביניהון הא לר"י יש לומר ג"כ דשולה ביניהון אלא ודאי דגרסינן בטהרה כגי' הגר"א ז"ל וע"כ בדר"מ דתלתן לא שייך מה ביניהון דהא מפורש חפיפה ביניהון כדכתב הגר"א ז"ל וע"כ דשולה ביניהון קאי אכרשינין דשם שייך למשאל מה ביניהון ולא שייך השאלה דמה ביניהון רק בדברי ר"י דתלתן ובדר"מ דכרשינין. ובס' מעיני הישועה כתב על השנו"א ז"ל דראה בכתב יד תלמיד הגר"א ז"ל גירסא אחרת בכאן ומביא הגי' [ולא כמו שכתוב בכי"ק] ואינו ידוע איזהו מהן הוי מהדורא בתרא אי הכ"י של התלמיד או השנו"א ז"ל ובאמת העיקר הוא כמו שכתוב בכי"ק בהירושלמי שת"י דהוא הבתרא כפי הנראה כמו שכתבתי:

ובלבד בעיסה של כרשינין ובלבד עיסה של מע"ש. פי' שיחלק לעיסיות הוא בעיסיות של מע"ש ולא בעיסיות של חולין:

א"ר יונה דברי חכמים הראוין לאוכל אדם אין פודין אותו ושאין ראוין לאוכל אדם כו' א"ר יונה והוא שנטמאו ר"י בר אלישב בעי לר"ט בגבולין לא יפדו שאין פודין את הקדשים כו'. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וה"פ דר' יונה ס"ל דעד כאן לא ס"ל לחכמים שאין ראוין לאוכל אדם פודין אלא דווקא בשנטמאו דהא דיני' דפדי' דמע"ש הוא בב' מקומות בגבולין בטהורין ובירושלים בטמאין והמשנה תפס את הדין בשנטמאו ובירושלים ולמה לא נקט הפדי' בגבולין אלא ע"כ דבטהורין אף רבנן מודו דלא יפדו וע"ז פריך ר' יצחק בר אלישב דמאי קמ"ל ר' יונה בזה דהא פשיטא דמשום רבנן נקט בנטמאו דאי לר"ט פשיטא דבגבולין לא יפדו שאין פודין את הקדשים כו' לטעמי' אלא ע"כ משום רבנן דלא קשרו אלא דוקא בשנטמאו:

הלכה ג

מדברי שניהם מחללין כסף על זהב ואין מחללין זהב על נחושת. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

הלכה ד

אם באומר מכבר משקה מעורב הוא ואם באומר לכשישתה למפרע חולין שתו אלא כי אנן קיימין באומר מכבר לכשישתה. פי' בשנו"א ז"ל דה"פ דאומר מכבר ול"ק משקה מעורב הוא באומר לכשישתה פי' מה שיהיה בפיהן של טהורים זה יהיה מע"ש וא"כ אינו מעורב כלל וגם הוא מע"ש:
סליק פירקא בס"ד:

פרק ג

הלכה א

תני לא יאמר אדם לחבירו בירושלים העל כו'. דגם זה כפריעת חוב הגם דהוי רק ממקום למקום וי"ל דדמי לחליפין ולא כפריעת חוב דהא הוי כמיד ליד ע"כ קמ"ל דזה ג"כ אסור. ע"ז קאמר דמתניתא ר"י ור"נ היא דקס"ד דטעמא דר"י ור"נ במס' שביעית פ"ח גבי לקח מן הנחתום ככר בפונדיון כשאלקוט ירקות השדה אביא לך דמותר לת"ק דחשיב כחליפין ור"י ור"נ דאוסרין שם הוא משום דס"ל דחשיב כפריעת חוב הגם דהוי רק כממקום למקום דהא באותה עיר ובאותו זמן גופיה נותן לו הירקות דשביעית ורק בכדי שילך ויביא מ"מ ס"ל לר"י ור"ל דלא חשיב כחליפין אלא חשיב כפריעת חוב וא"כ ה"נ אפילו בירושלים גופה רק ממקום למקום לא חשיב כחליפין אלא כפריעת חוב ודחי הגמ' דז"א דלא דמי הא להא דר"י ור"נ דמה אנן קיימין אם בההוא דאמר ליה הא לך הב לי ד"ה מותר [כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק] הב לי ואנא יהיב לך ד"ה אסור [כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק] פי' אם נותן לו תיכף לד"ה הוי חליפין ואם באומר לו הב לי תחלה ואני יהיב לך אח"כ שאלך אח"כ ללקוט לד"ה הוי פריעת חוב אלא כי אנן קיימין בההוא דח"ל הב לי וברי [כן הגי' במס' שביעית פ"ח] לי אנא יהב לך ר"ל בני שיש לי הלך ללקוט ולהביא ואנא יהיב לך וכההיא דאמרינן בש"ס דילן הלויני עד שיבוא בני אמצא מפתח אין זה פריעת חוב אלא חליפין דהא איתנהו גבי' עיי' במס' ב"מ דף מ"ו ע"א ודף ס"ג ע"ב וה"נ ס"ל לת"ק דאין זה חשיב פריעת חוב אלא חליפין דהא בנו כבר הלך ללקט ור"י ור"נ ס"ל כיון שאין ירקות השדה מצויים לא מהני אפילו באומר עד שיבוא ברי משום דלא דמי לחליפין משום דחשיב ליתנייהו גבי' כיון שאין ירקות השדה מצויים:

מהו שיאמר לו טול חבית של יין זו ואנו אוכלין חבית של שמן. אם דוקא מותר בשנאכלם ונשתם דבר זה גופי' אבל שנחלק בשמן בעד יין אסור או דילמא ל"ש. ושאל אם מעשר בהמה כן וקס"ד דמיבעיא על מעשר בהמה אם שייך אצל מעשר בהמה כל עיקר ההיתר הזה של מע"ש שנאכלם ונשתם או לא ע"ז פריך הגמ' מאי קמבעיא לי' וכי מע"ש ע"י שמכירתו מיוחדת [גי' הגר"א ז"ל בכי"ק מותרת] את אמר מותר מעשר בהמה ע"י שאין מכירתו מיוחדת [גי' הגר"א ז"ל מותרת] את אמר אסור פי' בתמי' ומהיכי תיתי נימא לחלק בזה ההיתר בין מע"ש למעשר בהמה הא שניהן שוין בדין מכירה ע"ז קמשני דלית פשיטא דלא דהיא מותר ר"ל דלית שום ספק דל"צ דאלא מותר דעיקר ההיתר שנאכל ונשתה פשיטא דמותר במעשר בהמה כמו במע"ש אלא עיקר האיבעיא דמיבעיא לן אם במעשר בהמה כן הוא קאי על האיבעיא מהו שיאמר לו טול חבית של יין זו ואנו אוכלין חבית של שמן ע"ז קמיבעיא לן אם במעשר בהמה כן מהו שיאמר לו העל בהמה וחי' זו ואנו אוכלין בשר שחוטה שיש לי שם ר"ל דמשכח"ל האי איבעיא גם במעשר בהמה דהא בהעלאה של חולין בעד אכילה של מע"ש פשיטא דאסור ובמין אחד כגון יין ויין שמן ושמן בעד העלאה של מע"ש של יין זו נאכל יין אחרת פשיטא דמותר רק דמיבעיא לן במע"ש של ב' מינים ביין ושמן ולכאורה לא משכח"ל האי איבעיא רק במע"ש משום דבמע"ש איכא ב' מינים וע"כ שייך האיבעיא בהעלא' דמין זה על אכילה ושתי' במין אחר אבל במעשר בהמה דליכא רק מין א' לא שייך האיבעיא ע"כ קמ"ל דאף במעשר בהמה שייך ג"כ האי איבעיא בהעלאה של בהמה וחי' בחיים על אכילה של בשר שחוטה של מעש"ב שיש לו שם דדמי לב' מינים [עיי' בתוס' ז"ל במס' ב"מ דף מ"ו ע"ב ובמס' קדושין דף כ"ח ע"ב] ואפילו מין אחד הוא מ"מ חשיב כמזמינו לאכול על בשר שחוטה בעד העלאה של בהמה בחיים דהא בחיים עדיין בחזקת איסור עומדת והוא הזמינו על דבר שכבר מותר אבל לא דמיבעיא לי' אם מעשר בהמה דמי למע"ש בדין זה דפשיטא דשוין הן בדין זה ורק דכשמבעיא לי' בב' מינים במע"ש מסיק דמשכח"ל האיבעיא הזאת אף במעשר בהמה כן:

הלכה ב

ריב"ל אמר אין מוסיפין חומש אלא על תחלת הקדשות כו' א"ר יודן כו' אר"מ פסח צורכה שלמים לא צורכה שלא תאמר הואיל ופסח משתנה לשם שלמים כהקדש אחד הוא. פי' דלא הוי הקדש חדש והקדש אחרת אלא הקדש אחד הוא ולא תחלת' הקדש ע"כ צריכה לאשמעינן גבי פסח דמוסיף חומש אבל שלמים בכסף מעשר ל"צ לאשמעינן דפשיטא דהוי הקדש חדש ולא כהקדש אחד דמי ע"ז אמר ר"ה טעמא דר"ש דו אמר אין הפסח

כו' פי' דמפרש טעמא דר"ש דס"ל במס' תמורה דף כ' ע"א דבמקדיש נקיבה לפסחו דאין עושה תמורה ולא אמרינן דיעשה תמורה הואיל ופסח משתנה לשם שלמים וע"כ יחול הקדש פסח אנקיבה לעשות תמורה משום שלמים דשלמים באין נקיבה כדס"ל לרבי שם דע"כ עושה תמורה בנקיבה לפסח משום דנשתנה לשלמים משום דס"ל אין הפסח עושה תמורה ושונה הימר בו עודהו פסח ממיר בו עודהו שלמים ולמה לא יעשה תמורה ושונה בפסח משום דמימר בו כשיעשה שלמים אלמא דלא נעשה תמורה בפסח משום שלמים זהו טעמא דר"ש הרי קמן דס"ל דממיר בפסח ממיר בו כשהוא שלמים משום דהוי ב' קדושות וב' גופין כן שיטת הירושלמי במס' תמורה מובא ברש"י ז"ל במס' תמורה בשם הירושלמי עיי"ש בדף ט' דכשהוא ב' גופין וב' קדושות עושה תמורה ושונה ע"כ מימר בו עודהו שלמים הרי קמן דהוי ב' קדושות ולא כהקדש אחד דמי ע"ז השיב לו ר' מנא ולא דמויי הוי רבי מדמי לה בתמי' ר"ל אם לא הי' דמיא האיך הוי רבי במס' תמורה שם מדמה לה להקדש אחד עיין בתוס' ותמצא הרחב הביאור:

ר"ז ר"ה תרויהון בשם ריב"ח ח"א [הגר"א ז"ל מחק תיבת ח"א] שלמים שלקחן בכסף מעשר פקעה מהן קדושת מעשר תרומה שלקחה בכסף מעשר לא פקעה ממנה קדושת מעשר ח"א משנה שוברת משיבין דבר שפקעה ממנו קדושת מעשר על דבר שלא פקעה ממנו קדושת מעשר. פי' דא"כ מאי קאמר ר"ש במתניתין אם היקל בזבחי שלמים לענין תרומה דהא כיון שנעשה שלמים פקעה מהן קדושת מעשר ע"כ לא איכפת לן מה שממעט באכילתו דמעשר כשיהא נותר ופיגול משא"כ בשלקח תרומה בכסף מע"ש דהוי עדיין בקדושת מע"ש וכשנטמא בטבו"י הרי ממעט באכילת מע"ש. וחורנה אמר לית הדא תברא משיבין דבר שפקעה ממנו קדושתו על דבר שלא פקעה ממנו קדושתו שהוא אמר לו אבדת קדושתו. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק פי' דשפיר פריך ר"ש דמה אם היקל להביא שלמים בכסף מע"ש דפקעה קדושת מע"ש וכשיבוא לידי פיגול ונותר יאבד כל קדושתו קדושת מע"ש וקדושת שלמים מ"מ לא איכפת לן על זה שמא יבוא לידי אבידת כל הקדושה לא כ"ש דמותר ליקח בכסף מע"ש תרומה ולא חיישינן לממעט באכילתו בפסול דטבו"י דהא עכ"פ לא תיאבד הקדושה. ולגי' הספרים שלפנינו עבר על טבילה אחת נמי מתפרש כן דהא בפסול דטבו"י אין כאן רק שעברה עליו הטבילה וצריך הערב שמש אבל אח"כ כשיעריב שמשו מותר לאכול:

הלכה ג

אמרו להם ב"ה אף פירות שנגמרה מלאכתן יכול הוא להפקירן ולפוטרן מן המעשרות.

והגר"א ז"ל גרס בכי"ק אף פירות שנגמרה מלאכתן יכול להוציא עליהן שני ממקום אחר

וכל מה שבנתים מיותר והר"ש ז"ל מאריך בזה האיך יכול להפקיר בפירות שנגמרה מלאכתן ועיי' בתוס' ז"ל במס' ב"מ דף כ"א ע"ב ועיין במס' דמאי פ"ג ה"א בתוס' הרי"ד שהארכנו בזה:

ר"ח ור"י וריב"ל עלו לירושלים נתמנו להם פירות. פי' פירות שנגמרו מלאכתן וביקשו לפדותן בגבולין פי' בתוך ירושלים משום דס"ל דאין עכשיו דין קדושה דאין פודין מע"ש בירושלים א"ל חד סבא אבוכון לא הוון עבדין כן אלא מפקין[כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק] חוץ לחומה ופודין אותו שם ומפרש סבתא הוות סברה מימר רואין את המחיצות כאילו עולות פי' דקדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא וע"כ לא יכול לפדות בירושלים ואי דקלטו מחיצות ע"ז ס"ל כב"ה אליבא דרשב"י במתניתין דאף בפירות שנגמרו מלאכתן לא קלטו מחיצות ורבנן סברי מימר אין רואין את המחיצות כאילו עולות פי' דס"ל דע"כ לא קידשו לע"ל וע"כ יכול לפדות ואפילו בירושלים וע"ז מסיק סבתא סברה מימר כרשב"י ואילין רבנן סברי מימר כת"ק כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק פי' דע"כ סבתא סברה כרשב"י במתניתין אליבא דב"ה דלא קלטו מחיצות אף בפירות שנגמרו מלאכתן אבל אילין רבנן מצי למיסבר אפילו כת"ק דמתניתין דבפירות שנגמרו מלאכתן קלטו מחיצות אך דס"ל דלא קידשו לע"ל. ר"פ מסאב לה ופדה לה דו חשש לדין ולדין. פי' דחשש שמא קידשו לע"ל ושמא כת"ק דמתניתין דקלטו מחיצות. וגי' הכתובה לפנינו הוא דמפרש מ"ד רואין את המחיצות כאילו עולות הוא כר"א דס"ל קידשו לע"ל ומ"ד דלא קידשו לע"ל הוא כר"י כפי' המפרשים ז"ל. ר' יעקב בר אידי וריב"ל הלכה כדברי התלמיד כפי' הפ"מ ז"ל דהוא כרשב"י דמתניתין והא דקאמר דאילין רבנן סברין מימר כת"ק לגי' הגר"א ז"ל הוא כדברינו דלאו דמוכרח הוא שיסברו כהת"ק ז"א אלא דמצי למיסבר אף כהת"ק רק דהסבתא מוכרח למיסבר כרשב"י ואילין רבנן אין מוכרחין למיסבר כרשב"י אלא אף כהת"ק אבל אין ה"נ דיכולין לסבור כרשב"י דהא מאילין רבנן הי' ג"כ ריב"ל והוא פסק כרשב"י:

הלכה ד

אר"א לחומרין. כל הסוגיא הזאת הגיה הגר"א ז"ל בכי"ק ומחליף השורות והתיבות כי נשתבש ונסתבך מאד ומסדר את הסוגיא בגי' זאת תיכף אחר המשנה גרסינן מה שבסוף הסוגיא וה"ג תניא אמר ר' יוסי זו משנת ר"ע אבל דברי חכמים בית הבדין כלשכות הולכין אחר פתחיהן וע"ז מפרש ר"א האיך הולכין אחר פתחיהן וקאמר לחומרין דהולכין אחר הפתח לחומרא ושאל ר' יוסי מהו לחומרין ומפרש ר' יונה בתי בדדין שפתחיהן לפנים וחללן לחוץ מכנגד החומה ולפנים כלפנים מכנגד החומה ולחוץ אין

אוכלים שם קדשים קלים כלחוץ ולא פודין שם מע"ש כלפנים פתחיהן לחוץ וחללן בפנים מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ מכנגד החומה ולפנים אין אוכלין שם קק"ל כלחוץ ולא פודין שם מע"ש כלפנים [הו הכל לחומרא כשהולכין אחר הפתח]. תני בנויות בקודש ובחול ופתוחות לקודש תוכן קודש וגגותיהן מכנגד הקודש ולקודש קודש מכנגד החול ולחול חול פתוחות לחול תוכן חול וגגותיהן מכנגד הקודש ולקודש קודש מכנגד החול ולחול חול בנויות בקודש ופתוחות לקודש ולחול כולה קודש בנויות בחול ופתוחות לקודש ולחול כולה חול. א"ר יעקב בר אחא הן דאת אמר תוכן קודש אוכלין שם ק"ק ושוחטין שם קק"ל וטמא שנכנס לשם חייב ר"י בשם רב אין לוקין אלא על אורך מאה ושמונים כו' פי' דפליג על הא דטמא שנכנס לשם וס"ל דפטור ומביא ראי' והתני לשכה שהיא בנוי' בשיווי חומת העזרה כו' וטמא שנכנס לשם פטור ואח"כ מתחיל משנה הלכה ה'. כן סידר הגר"א ז"ל הסוגיא הזאת והפירוש מבואר ומובן:

הלכה ה

כתיב לא תוכל שאתו מה אנן קיימין אם בריחוק מקום כבר כתיב כי ירבה ממך ואם בקירוב מקום כבר כתיב כי ירחק ממך המקום אלא מהו לא תוכל שאתו לא תוכל לאכלו וכתיב ונתת בכסף. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק והדפום טעה בכאן ולא העתיק מתוקן:

תני בר קפרא כו' וקשיא דבר קפרא על דב"ש דבש"א הכל יפדה ויאכל בפנים חוץ משנטמא באב הטומאה בחוץ מה בין אב הטומאה בין בחוץ בין בפנים זה וזה לא ד"ת הוא ומשני שלא יהו אומרים ראינו מע"ש שנכנס ויצא. פי' כיון דבשעה שנכנס הי' טהור יהיו אומרים ראינו מע"ש שנכנס ויצא אבל אם בשעת כניסה הי' טמא לא שייך הגזירה דהא בשעה שנכנס טמא הי' ובשעה שנכנס נכנס על פדי'. ר' יעקב דרומייא בעי קומי ר' יוסי מעתה לא יפדה שלא יהו אומרים ראינו מע"ש שנכנס לירושלים ונפדה כיון דנכנס בטהרה לא נכנס על פדי' ואת אמרת דאזלינן בתר שעת הכניסה וא"כ נגזור נמי דיהו אומרים דראינו מע"ש נכנס בשעת כניסה טהור ונפדה ומשני קול יוצא ליוצא ואין קול יוצא לפדיון ופריך הגמ' ומה בין בחוץ בין בפנים פי' דהגמ' לא ניחא לי' בהאי תירוצא דמשום גזירה דא"כ מה נ"מ בין בחוץ בין בפנים ומאי אולמי' דהכניסה מהוצאה מאי חזית דאזיל בתר שעת כניסה דאי משום גזירה אפילו כשנכנס טמא נמי נגזור ומהכ"ת נימא דהטומאה דבחוץ ידוע ומהטומאה שלו בפנים אינו ידוע ומשני תירוצא אחרינא בשעה שנטמא בפנים מחיצה תופסתו פי' דלאו משום גזירה אלא דאם נטמא בחוץ לא תופסתו כלל המחיצה וכאילו לא נכנס אבל כשנכנס טהור ונטמא אח"כ א"כ כבר תופסתו המחיצה בפנים ולא מהני הטומאה רק לענין פדיון מגזה"כ אבל ליציאה לא

מהני דכבר תופסתו מחיצה והשתא פריך על דב"ה מה בין ולד הטומאה בין בחוץ בין בפנים זה וזה לא מדבריהן הוא פי' בשנו"א ז"ל כיון דמדאורייתא טהור א"כ תפסתו מחיצה אף דמחיצה לקלוט הוא ג"כ מדרבנן היינו דווקא לענין דלא מהני פדיון לאחר היציאה כשהוא בחוץ אבל בשעה שהוא בפנים פשיטא דלא חל הפדיון על מע"ש טהור והכא עושה מעשה הפדיון בירושלים ומשני כשהכניסן ע"מ שלא תתפשנו מחיצה פי' כיון דנטמא מעיקרא הכניסו ע"מ שלא תתפשנו מחיצה ומהני תנאי בזה ע"ז אר"ז הדא אמרה מע"ש טהור שהכניסו ע"מ שלא תתפשנו מחיצה אין מחיצה תופשתו וס"ל לר"ז דה"ה בטהור. ר' יונה בעי טהור הוא ד"ת ואת אמר הכין אלא כיני עבר ופדאו פדוי פי' דבטהור אם עבר ופדה כשהתנה מהני ע"כ בטמא מהני לכתחלה כן הוא גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וכן הוא הפי' וכן מובן בשנו"א ז"ל והא דגרסינן ר' יעקב דרומייא בעי קומי ר' יוסי עד ואין קול יוצא לפדיון מוקף בסוגר מהגר"א ז"ל והאי דר' יעקב דרומייא גרס לעיל כמו שמסודר בדברינו:

רחב"א בעי קומי ר"מ נטמא בולד הטומאה ופדאו וחזר ונטמא באב הטומאה א"ל [כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק] אם היו מעות הראשונות קיימות מחלל עליהן ואם לאו אינו מחלל עליהן אלא יחלל על מעות אחרים ונתפס בהמעות אחרונים קדושת מע"ש ואין לוקין לא על המעות הראשונות ולא על המעות השניות. פי' אם אכל המעות הראשונות והשניות בחוץ לחומה אין לוקין עליהן על הראשונות אינו לוקה משום דלא נתפס הפדיון והחילול עליהן רק מדרבנן ועל השניות אין לוקין כיון דיש כח ביד חכמים שיחול הפדיון הראשון ולבטל בשב ואל תעשה מצות פדיון לאחר שנטמא באב הטומאה א"כ לפ"ז כשפדה אח"כ הוי פדיון דלא צריך ואינו לוקה:

ר' יונה בעי אף ללוקח כן. פי' לרבנן דס"ל דלקוח בכסף מעשר דאינו נפדה טהור בריחוק מקום רק אם נטמא נפדה אם צריך דווקא טומאת אב הטומאה על הפדיון אבל בולד הטומאה לא מהני בי' פדיון כמו אליבא דב"ה דלא מהני פדיון בקליטת מחיצות דרבנן ע"י ולד הטומאה והוא מדרבנן דרבנן גזרו על קליטת מחיצות דלא מהני פדיון אפילו נטמא ע"י ולד הטומאה ע"ז מיבעיא לי' אם ה"נ גבי לקוח בכסף מעשר דלא מהני ג"כ פדי' מדרבנן כמו שמבואר בתוס' ז"ל במס' פסחים דף ל"ח ע"א דלא מהני אף לחכמים דר"י פדיון בלקוח בכסף מעשר בטהור בריחוק מקום מדרבנן עיי"ש זולת בשנטמא ע"כ מיבעיא לן אם כשנטמא בולד הטומאה מותר לפדותו או לא זולת באב הטומאה מותר אבל בולד הטומא' אסור מדרבנן כמו דאסור בקליטת מחיצות דהוא מדרבנן ע"ז אמר לי' ר"מ מחיצה תופסת והלוקח תופס כשם שנאמר במחיצה כך נאמר בלוקח ומכאן

יצא להרמב"ם ז"ל האי דינא שפסק בפ"ד מה' מע"ש דלקוח בכסף מעשר שנטמא יפדה דווקא שנטמא באב הטומאה אבל כשנטמא בולד הטומאה כיון דטהור הוא ד"ת אינו נפדה אלא מחויב לאכלו בירושלים ושם פודה אותו מדרבנן משום טומאת ולד הטומאה ומקורו הוא מכאן דדמי לקליטת מחיצה דלא מהני לי' פדיון מדרבנן זולת בשנטמא וצריך לזה דווקא אב הטומאה אבל ולד הטומאה כיון דטהור הוא ד"ת לא מהני בקליטת מחיצה אף שהוא מדרבנן וזה ברור:

הלכה ו

צבי שלקחו בכסף מעשר יקבר ע"י עורו לקחו חי ושחטו ונטמא יפדה דברי ר"ש ר' יוסי אומר יקבר. כן גי' הגר"א ז"ל בשנו"א ומפרש דברישא כ"ע ס"ל אין פודין את הקדשים להאכילן כו' ובסיפא בשחטו פליגי בהעמדה והערכה כדאיתא בגמ' ר' יוסי בשם ר' יוחנן צבי עשו אותו כקדשי בדה"ב לטעון העמדה והערכה ר"י בעי קומי ר"ז בהמה טמאה מהו שתטעון העמדה והערכה. פי' דבבהמה טמאה לא כתיב אלא פדי' סתם ומיבעיא לי' אם צריך העמדה והערכה כבהמה טהורה או לא דהא בבהמה טהורה כתיב ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן וגו' והעמיד והעריך וגו' וזה מיירי בבהמה טהורה שנעשית בע"ע כדאיתא בספרי עיי"ש:

א"ל אילולי דאר"י בשם ר"י חי' טהורה אינה טעונה העמדה והערכה בהמה טמאה לא. פי' אילולי הוא כממו אילו ר"ל האילו קאמר ר"י כך בתמי' דרצית לדייק מר' יוחנן דקאמר צבי עשו אותו כקדשי בדק הבית מדלא נקט כי אם צבי דמשמע משום דהחמירו כאן בצבי אבל בכל חי' טהורה בעלמא אינה טעונה העמדה והערכה דבהמה דווקא כתיב וחי' טהורה אינה בכלל בהמה ואינה טעונה העמדה והערכה אבל בהמה טמאה לא פי' דבהמה טמאה טעונה העמדה והערכה האילו כך אמר ר"י בשם ר"י בתמי' אלא פשיטא דבהמה טמאה אינה טעונה העמדה והערכה. אמר ר"ה ותני כן פי' דמביא ראי' מתו"כ דמפורש כן דבהמה טמאה אינה טעונה העמדה והערכה וה"ג שם גבי ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן דמיירי בבהמה טהורה ופסולי המוקדשין דנעשה בע"מ דכתיב שם דטעון העמדה והערכה וגרסינן שם טמאה לפיכך קרא אותה טמאה לרבות את המתה ר"ל כשהקדיש מעיקרא המתה דיש לה פדי' כמו בהמה טמאה דיש לה פדי' יכול אפילו אמר הר"ז הקדש ומתה ת"ל והעמיד והעריך מניין לרבות את זה ולהוציא את זה אחר שריבה הכתוב ומיעט הרי אנו למדין אותה מבהמה טמאה ר"ל מן קרא אחרינא כדגרסינן כאן ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך דהתם לא כתיב העמדה והערכה מה בהמה טמאה מיוחדת ששוות שעת פדיונה לשעת הקדישה פי' דהיתה

טמא בחיים בשעת הקדש ובשעת פדיון ג"כ דהוא בשעת מיתה דהא אסורה בחייה ובמותה אף אני ארבה את המתה ר"ל דהקדיש מתה דשוות שעת פדיונה לשעת הקדישה ומוציא אני את שאמר הר"ז הקדש ומתהשלא שוות שעת פדיונה לשעת הקדישה הרי קמן מפורש דבבהמה טמאה לא בעי העמדה והערכה. א"ר יוסי מתניתא אמרה כן חמורה מועלין בה ובחלבה וחלב לאו כמתה הוא כיון שנחלב ופירש ממנה כמתה היא וכל שיש לו פדיון מועלין בו וכל שאין לו פדיון אין מועלין בו [כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק] וכיון דמועלין ע"כ דיש לו פדיון הרי מוכח דבבהמה טמאה לא טעון העמדה והערכה אין תיפתרינה לשם הילכות מיתה פי' דאם תרצה לומר דמתניתין מיירי בהקדיש חלב פרוש מן החמור לכתחלה ואתא לאשמעינן דיש מעילה ופדיון בהקדיש מתה ומשום הלכות הקדיש מתה אתא המתניתין הזה לאשמעינן זה אין את יכול דא"כ ל"ל למינקט חמורה הי"ל למינקט רק חלב חמורה לבד אלא ודאי דלאו משום הילכות זה אתא לאשמעינן אלא משום הלכות דחלבה כגופה דמיא כמו דם דמועלין בו ולא הוי כפרש עיי"ש במס' מעילה דף י"ב ע"ב עיי"ש ע"ז אר"ח קומי ר"מ תיפתר כר"ש דס"ל דקדשי בדה"ב אין טעונין העמדה והערכה א"ל אין כר"ש ל"ל לאשמעינן האי דינא בחמור נתני האי דינא אף בבהמה דקמ"ל בחלב דמועלין בה אע"ג דהקדיש רק הבהמה א"ו דתפס חמורה משום דבבהמה טהורה טעון העמדה והערכה וחלב חשיב כמתה אך בחמור דהוי בהמה טמאה לא בעי העמדה והערכה:

אר"ח וקשיא על דב"ש מה בינה לחמשה שקין בגורן אילו חמשה שקין בגורן שמא אין תורמין ומעשרין מזה על זה. משום דס"ל דב"ש וב"ה פליגי בכל הג' דברים אם פתח לאחר שגפן לב"ש קנה מעשר כבר ואינו מועיל מה שיפתח אלא א"כ יערה לגת ולב"ה א"צ לערות ואם פתח לאחר שגפן לב"ה חוזרים ועולות בא' ומאה ולב"ש לא מהני עד שיערה לגת וכן אם פתח לאחר שגפן לב"ה תורמין ומעשרין מזה על זה ולב"ש אין תורמין מזע"ז עד שיערה לגת ע"ז פריך לב"ש למה אין תורמין ומעשרין מזה על זה למה גרע מחמשה שקין בגורן דתורמין ומעשרין מזה על זה והא מפתח לא גרע מחמשה שקין בגורן כיון שפתחן והכי נאמר דב"ש פליגי כל עיקר אפילו על עד שלא גפן דתנינן תורם מאחת על הכל הכי גם ע"ז פליגי ב"ש דהא כיון דפתח למה לא הוי כחמשה שקין בגורן ולמה לא יהי' כבתחלה הכי נתקדש על זה בתמי' בשלמא על בבא הראשון דמשגפן קרא שם קנה מעשר שפיר ס"ל לב"ש דלא מהני מה שיפתח אח"כ דליפקע קדושת מעשר בלא חילול מהקנקנים כיון שכבר נתקדש והיין בתוכו ולא מהני וכן בבא אמצעית דבנתערבו משגפן לא מהני אח"כ הפתיחה כיון שכבר נתקדש בכ"ש כדאיתא במתניתין משגפן

מקדשות בכ"ש וכבר חל איסור עליהן כיון שגפן מעיקרא אחשבי' שישאר בו דכל עיקר החילוק שבין גפן או לא הוא מבואר בס' משנה ראשונה דבשגפן גלי אדעתי' דיקיימו בכלי זה ואחשבי' אבל בלא גפן דעתו לערותו בכלים קטנים וע"כ כשגפן ואחשבי' אפי' אם יפתח אח"כ גלי אדעתי' כבר דאחשבי' ולא מהני אח"כ הפתיחה אבל על בבא דסיפא קשה למה לא מהני לב"ש לתרום מאחד על הכל הכי שייך בזה דכבר חלה הקדושה ומסיק הגמ' דבהני תלתא בבא דמתניתין לא פליגי ב"ש וב"ה בכל הג' בבות ולא נחלקו רק בשתים ונחלקו בזה ריב"ל ור' בא דריב"ל ס"ל על הראשה הושווה וכן איתא לשון זה בירושלמי בונמס' סוכה פ"ב ה"ז ובט"ס נדפס הושבה בבי"ת וצ"ל בוא"ו א"נ הכל אחד ונתחלפו באותיות בומ"ף פי' כמו דנחלקו שם במס' סוכה וקאמרינן שם דלמצוה הושווה ר"ל דשניהם שוים בזה ודכוותי' בש"ס דילן גבי פלוגתא דב"ש וב"ה היום הוחלקו ולמחר הושווה רק דבבבלי גרסינן הושוו בלא ה"א לבסוף ובירושלמי גרסינן הושווה בה"א לבסוף כמו במס' סוכה הנ"ל ובכאן וה"נ הפי' הושווה דבזה שניהם שוין ריב"ל ס"ל על בבא הראשונה הושווה דאף ב"ה לא נחלקו אלא אתרתי בבא בתרייתא אבל על בבא הראשונה הושווה דאף ב"ה ס"ל כיון דכבר נתקדש הקנקן בקדושת מעשר לא נפיק לחולין בפתיחה אף שהניחו אח"כ פתוח ימים רבים ור' בא אמר דהושווה על האחרונה כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק דבמקום השניה גרס האחרונה ר"ל דס"ל לר' בא דלא פליגי ב"ש אב"ה רק אתרתי בבא קמייתא אבל על בבא האחרונה הושווה ב"ש לב"ה דכיוון דפתח תורמין ומעשרין מזה על זה דלא גרע מחמשה שקין בגורן דהא לא שייך דנתקדש ע"ז מעיקרא א"נ דר' בא ס"ל דאף בהאחרונה הושווה. אח"כ מצאתי הסברא הזאת בס' משנה ראשונה שכתב דבבבא דרישא לא פליגי כיון שכבר נתקדש ובמציעתא שייך הפלוגתא ועיי"ש ועי' במס' בכורים פ"ב ה"ב דגרסינן שם ג"כ למעשר הושבה וגירסת השנו"א ז"ל הושווה:

פרק ד

הלכה א

תני בין ביוקר. הגר"א ז"ל בכי"ק גרס זאת עד מן החומש לקמן כמבואר בס"ד:

משום שהוא יכול להחזירו למקומו. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

תני משתכר אדם בשקל עד רביעית האיך עבידא דינרא הכא בתרין מנין ובאדבאל בתרין מנין וחמשין והוא בעי מיתן חמשין מנין ומיסק דיהיב לי' הכא בתרין וחמשין. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

תני אין קובעין מע"ש אלא במין על מינו. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:
אר"ח רבי הי' לוקח קישואין בכורות למלכות וקבע מע"ש שלה על כל עוקץ ועוקץ. פי' דקישואין הבכורות שנתבכרו בתחלה הי' לוקח להביא דורן למלכות ולא הי' ממתין עד שילקטו עשרה והי' מלקט ה' או ו' שנתבכרו בתחלה להביא דורון למלך מפני החשיבות וע"כ אין כאן אחד למעשר שני וע"כ הי' קובע להמע"ש בכל עוקץ ועוקץ ופדה אותן וראה אותן כאילו הן חתוכות פי' הגר"א ז"ל דהי' פודה אותן בזול כאילו הן חתוכות ולא שוים רק מעט ע"ז פריך ר' יוחנן שלימות ואת אמרת חתוכות פי' הא הוין שלימות ושוים לפי הערך יותר מכפי שהיו חתוכות והא אין בכח ההדיוט לחתוך חלק המע"ש רק שצריך למכור שלימה כדי שיהא ביוקר וע"ז אמר ר' יונה ויאות פי' דשפיר הקשה ר"י אילו שנים היו בשותפות בקישות אחת לזה ט' חלקים ולזה חלק א' שמא הוא אומר לו טול חלקך ואני חלקי אלא עי"ז ועי"ז נמכר ביוקר והכא עי"ז ועי"ז נמכר ביוקר כהדא רשב"ר הוי מפקיד על אילין דרומיא דהוו מזלזלי בה פי' דהי' מצוה ומפקיד על אילין דרומיא דהוו מזלזלין בה דהי' פודין אותה בזילזול כמו שהן חתוכות נסבון בר קפרא וקרטמן קומוי פי' שהי' מחתך לפניהם לחלקים קטנים א"ל טב הוא כלום פי' בתמי' א"כ אין לכם כח לחתוך אלא צריך לפדותו כשהוא שלם ע"ז פריך הגמ' עד כדון מילה דקרטמה ולא טב פי' דעד כאן לא שמענו מדבר קפרא אלא מילי דלחתוך אותן לא טב הוא כלום אבל לא שמעינן מינה דההיא דבר קפרא במילי דיחתוך ויהי' טב מידי ואיפשר דיכול לפדותו כמו שהוא מחותך אע"פ שהוא בזול יותר מן שלם:
ריב"ל אמר אין פודין מע"ש אלא בשוי. כן גי' הגר"א ז"ל ואמר ר"ח זה שהוא מחלל לא יהא מחלל על חצי פרוטה פי' הא דריב"ל ור"ח קאי אמתני' במציעתא דגרסינן שם פודין מע"ש בשער הזול כמו שהחנוני לוקח ולא כמו שהוא מוכר כמו שהשולחני פורט לא כמו שהוא מצרף ע"ז מפרש ריב"ל הרישא פודין בשער הזול משום דיש לפרש ב' פרושים או דרישא וסיפא חדא מילתא הוא כדפי' הרע"ב ז"ל וה"פ פודין בשער הזול ומפרש ואזיל דהוא כמו שהחנוני לוקח ולא כמו שהוא מוכר ויש לפנינו ב' שערים שער הזול ושער היוקר דהוא שער שהחנוני לוקח ושער שהחנוני מוכר ע"ז קמ"ל דפודין בשער הזול ולא בשער היוקר וסיפא סיומא דרישא הוא או דילמא דרישא וסיפא ב' ענינים הן וברישא קמ"ל דפודין בשער הזול אם הי' שעת זול ואח"כ הוקר פודין אותו כבשעת הזול וא"כ ק"ל דינא אחריתא כמו שהחנוני לוקח כו' ע"ז קמ"ל ריב"ל דפודין מע"ש ע"כ בשוי ואם השער יוקר וליכא השתא שער זול כלל רק דמקודם לכן הי' שער זול אינו נפדה כשעת הזול משום דפודין אותו בשוי דווקא ופי' דמתניתין דפודין בשער

הזול הוא כמו שמפרשי ר"י ורשב"ל בסמוך דסיפא הוא סיומא דרישא כפי' הרע"ב ז"ל או דרישא מילתא אחריתא הוא ופי' בשער הזול דיכול להמתין על מוצ"ש או בטהרת טהורה בתקופת תמוז כמו דאמרו אמוראי בסמוך והוא כפי' השנו"א ז"ל ובר"ש ז"ל ור"ח מפרש הא דתני במתני' כמו שהשולחני פורט דהתם יכול השולחני לפרוט סלע על כמה מטבעות של חצי חצי פרוטה והו"א אף מעשר שני כן ע"ז קמ"ל דמע"ש אסור כן משום דדמי לאסימן עיי' בכ"מ ז"ל בפ"ח ממע"ש ה"ט ובכאן גרס הגר"א ז"ל בכי"ק הא דגרסינן לעיל תני בין ביוקר והוזלו ובין בזול והוקרו פי' דהברייתא ס"ל דיכול לפדותו בשער היוקר כבשער הזול דמעיקרא ולא כתנא דמתניתין דידן ומפרש הטעם משום דקל הוא במע"ש דיכול להערים עליו ונמצא דהברייתא פליגא על מתניתין ע"ז מסיק אר"א כמה עלל קומי ר"י ורשב"ל פי' כפי' הפ"מ ז"ל דבאו כמה אנשים לשאול מר"י ורשב"ל האיך הדין דהאיך פודין אם כתנא דידן או כתנא דברייתא ואינון אמרין פוק ואישלם כהדין תניא ר"ל דתשלימו כתנא דידן ולא כתנא דברייתא ומפני שיש לפרש בתנא דידן דס"ל נמי כתנא דברייתא ורישא וסיפא ב' דברים הן והפי' ברישא דפודין בשער הזול היינו דפודה בשער היוקר כבשער הזול דמעיקרא ולא דרישא וסיפא דבר אחד הוא וסיפא הוא סיומא דרישא ע"ז מפרשי פי' דתנא דידן דלא דפודה בשער היוקר כשער הזול דמעיקרא ז"א אלא דפי' פודה בשער הזול ביש לפנינו ב' שערים שער היוקר דהחנוני מוכר ושער הזול שהחנוני לוקח פודה בשער הזול וסיפא הוא סיומא דרישא וכדמסיק פודין מע"ש בשער הזול ולא בשער היוקר ר"ל בדאיכא שער זול ויוקר פודה כשער הזול כמו שהחנוני לוקח ולא כמו שהוא מוכר כמו שהשולחני כו' ותורת אמת הוא גי' הגר"א ז"ל דגרס הא דלעיל תני בין ביוקר והוזלו הכא דאל"כ מאי קאמרי פוק ואישלם כהדין תניא תיבת כהדין צריך ביאור ועוד מאי שאלו מר"י ורשב"ל אם השואלים לא ידעו כלל מהמשנה והורו ר"י ורשב"ל להם המשנה א"כ בכ"מ שהורו האמוראים הלכה להעולם מהמשנה היה להגמ' להביא זאת אבל לפי גי' הגר"א ז"ל מדויק היטב משום דתנא דהברייתא פליג וגם בתנא דידן יש ג"כ לפרש כן אך ריב"ל מפרש לתנא דידן דפליג על הברייתא ע"כ שאלום האיך הלכה והורו להם כתנא דידן ולא כתנא דברייתא ומפרשו להם פי' דתנא דידן. ודע דבירושלמי דפוס קראטשין גרסינן כהדין תניא פודין מע"ש כשעת הזול ולא כשעת היוקר ולפ"ז הורו להם כהאי תנא דביש ב' זמנים זמן הזול וזמן היוקר הולכין אחר זמן הזול אבל בכל הדפוסים גרסינן כשער הזול ולא כשער היוקר ולפ"ז הוי הפי' ביש ב' שערים לפנינו ולא ב' זמנים והוא האמת:

ר' סימון חווי פירין. גי' הגר"א ז"ל בכי"ק ר' חלקי' חווי פירין לגרוסה א"ל בשויהן אתא לקמיה דר"ס א"ל אין פודין מע"ש ע"פ שוטין פי' דלא בשוין אלא כמו שהחנוני לוקח כו' ר"פ חווי פירין כו' אר"ש כמה דבר נש בעי בטהרת טהורה בתקופת תמוז בתר בלני בתר בית המרחץ מסיק לזורזי' ואז ימכור בזול כן פי' מהרא"פ ז"ל ומייתי פריטין ומפרקיני' אז וזה פי' המשנה פודין בשער הזול דימתין עד שער ההוא של זול אר"י כמה בר נש בעי בערובתא בפתי רמשא פי' בשנו"א ז"ל כמו שאדם קונה בין השמשות מן אותן הנחתומין הנשארים שהם מוכרים בזול וכאותן נשים המקלעות עצמן והוא רודף אחריהם שיהו לוקחין כן הוא עושה ופודה ר"ל בע"ש כמבואר במהרא"פ ז"ל דאז הוי שעת זול ואז מייתי פריטי ומפרקיני' כו' ופודה אותן מוצאי שבת דימתין עד מוצ"ש ויפדה אז:

א"ר יוחנן פודין מע"ש ע"פ ג' לקוחות אפילו אחד מהן כותי אפילו אחד מהן בעל ר' יונה בעי שניהם כותים לא שניהם בעלים לא אחד כותי ואחד בעל נמי לא. פי' דקס"ד דאפילו אחד כותי ואחד בעל ה"פ דמהג' הוי אחד כותי ואחד בעלים ואחד אחר ע"ז מקשה כיון דב' כותים לא וכן שני בעלים לא א"כ כמו כן אחד כותי ואחד בעלים נמי לא א"כ למה קאמר אפילו אחד כותי ואחד בעל דמשמע אחד כותי ואחד בעל ואחד אחר וקשה הא הוי כמו ב' כותים וכמו ב' בעלים ומשני אלא לצדדין אתאמרת פי' דאחד כותי ואחד בעל ר"ל או אחד כותי וב' אחרים או אחד בעל וב' אחרים אבל אחד כותי ואחד בעל ואחד אחר לא ותיבת נמי גבי אחד כותי ואחד בעל נמי לא מגי' הגר"א ז"ל בכי"ק וכן בשנו"א ז"ל:

הלכה ב

שהוא יכול להערים עליו ולפוטרו מן החומש. אע"ג דהכא חזינן שאינו מערים מ"מ חיישינן שמא קיבל המעות מאחר א"נ דיכול לחזור מזה כמבואר בס' משנה ראשונה:

ריב"א בשם ר"ס כל מע"ש שאין בקרנו שו"פ אינו מוסיף חומש ריבר"ס בשם ריב"ל מע"ש שאין בחומשו שו"פ אינו מוסיף חומש התיב רבב"מ והתנינן חמש פרוטות הן ונתני שש ע"ד דר"ס וקרנו של מע"ש שו"פ ע"ד דר"י [ר"ל ר' יוסי בר"ס או ר' יהושע דהוא ריב"ל] וחומשו של מע"ש בשו"פ. ר"ל דלר"ס דצריך להיות בו ולריבר"ס דצריך להיות בחומשו א"כ משכחת לה ששה ועוד הקשה נתני שבע מן הדא דאר"י בשם רמב"ת ר"א בשם ר"י אין קרקע נקנה בפחות משו"פ ונשאר בקושיא. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וכן הוא פירוש הסוגיא:

ועוד מן הדא מע"ש שאין דמיו ידועין. תיבות ועוד מן הדא מחק הגר"א ז"ל בכי"ק וגם תיבות שאין דמיו ידועים מחק הגר"א ז"ל בכי"ק וגרס במקומן שאין בו שו"פ כמו בבבלי

הוא וחומשו מחולל על הסלע הזה כדמפרש ר"י בשם ר' קריספא ר' יונה בשם ר"ז בסלע של מע"ש היא מתניתא אי איפשר שלא יהא שם חולין כ"ש א"ר יוחנן הקדש שפדאו יותר על דמיו תפס הכל מע"ש שפדאו יותר על דמיו לא תפס הכל כו'. פי' בשנו"א ז"ל הנ"מ בין בבלי וירושלמי הוא דהבבלי במס' ב"מ דף נ"ג ס"ל דבמע"ש שאין בו שו"פ לא תפס כלל פדיונו אבל הירושלמי ס"ל דתופס פדיונו רק א"צ להוסיף חומש ונחלקו הבבלי והושלמי בזה דהבבלי ס"ל דהגזה"כ ממירעשרו ולא כל מעשרו פרט למע"ש שאין בו שו"פ הוא כדפרש"י ז"ל דמלמד שאינו תופס פרוטה ר"ל דע"כ פשיטא דלא מצי לחלל על חצי פרוטה דהא כסף כתיב ואין כסף פחות משו"פ כדאיתא בירושלמי במס' קידושין פ"ג ה"ג ע"ש אך דהו"א דתופס פרוטה שלימה ולפדותו בפרוטה שלימה ולהעלותו בדמים ע"ז קמ"ל קרא דלא חל הפדיון כלל דלא תופס פרוטה אבל הירושלמי ס"ל דהגזה"כ הוא דפחות משו"פ אינו נותן חומש אבל בר פדי' הוא ר"ל דיכולין לפדותו על פרוטה שלימה ויתפוס פרוטה [כקושית התוס' ז"ל במס' ב"מ דף נ"ג ע"ב ע"ש] אבל הנ"מ בשדמיו ידועין דלא שוה פרוטה והוא מחללו על פרוטה אבל בשאין דמיו ידועין אם שוה פרוטה או לא והוא מחללו על פרוטה ונמצא אח"כ דלא שוה פרוטה קמ"ל דמע"ש שפדאו יותר על דמיו לא נתפס השאר והוא ע"כ בשאינו ידוע מיירי דאמרינן דלא רצה לחללו על יותר משויו רק מכיון שאינו ידוע ושמא שוה כך אבל אם אינו יפה כ"כ לא רצה ליתן עליו פדיון כזה וכן משמע מסוגיא דידן דאמרינן דבהקדש מסתמא ניחא ליה והוא ע"כ בשאינו ידוע וכן משמע במס' ב"מ דף נ"ה פרה זו תחת זו כו' יד הקדש על העליונה אפילו שוה יותר פרה זו בעשרה סלעים כו' ע"ש הרי דמיירי דינא דהקדש בשאינו ידוע וכן במע"ש באין דמיו ידועים וחילל זו ע"ז ונמצא אח"כ דפדאו יותר על דמיו אמרינן דאדם מצוי להרבות בהקדישו ולא מהני לי' בדיקה אפילו כשאמר אח"כ לא רציתי להרבות כדאיתא בסוגין בסמוך ואין אדם מצוי להרבות במע"ש ולא מהני ליה בדיקה אפילו כשאמר אח"כ רציתי להרבות אבל בשדמיו ידועין וליכא כאן טעות כלל ופדאו על יותר מדמיו אף במע"ש נתפס השאר וע"כ מוקי הירושלמי להברייתא דמע"ש שאין בו שו"פ דמיירי בשאין דמיו ידועין שאינו יפה שו"פ ושמא יפה שו"פ וע"כ לפ"ז לא נתפס הפדיון על פרוטה דשמא אינו יפה שו"פ ולא נתפס היותר על דמיו ואנן כסף פרוטה בעינן ע"כ גם להירושלמי צריך לחלל על מעות הראשונות דאי איפשר שלא ישאר שם חולין כ"ש ר"ל דבר מועט ערך פרוטה בסלע הראשון הוי כ"ש [וע"כ דקיימינן דנשאר בו בערך פרוטה לכל הפחות דאל"כ האיך נוכל לחלל חצי פרוטה עליו וניחוש שמא לא נשאר בו רק רבע פרוטה או כשיש ג' חלקי פרוטה האיך יחלל על

סלע הראשון וניחוש שמא אין בו רק חצי פרוטה והאיך יאכל להמעשר שאין בו שו"פ על סמך החילול הזה של סלע הראשון אלא ע"כ דקיימינן ליה שנשאר בו בע"כ פרוטה דא"א לצמצם מעותיו] אבל בשידוע דאינו יפה שו"פ והוא פודהו על פרוטה דליכא כאן טעות כלל ונתפס היותר מדמיו לא היה צריך לחלל על סלע הראשון לשיטת הירושלמי כן הוא הפי' האמיתי בשנו"א ז"ל. וראיתי בס' מעייני הישועה דמפרש בשנו"א ז"ל פי' שאינו מובן לי אך בזאת יפה כתב אשר הגר"א ז"ל אינו מוחק תיבות שאין דמיו ידועין אלא דכתב דהירושלמי מפרש להברייתא דמע"ש שאין בו שו"פ והיינו דמוקי הירושלמי להברייתא הזאת דמיירי בשאין דמיו ידועין:

ר"י בעי כמ"ד כנכסיו ברם כמ"ד אינו כנכסיו הוא הקדש הוא מע"ש. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

והתנינן הפודה נטע רבעי שלו מוסיף עליו חומש לא לנטע רבעי עצמו אוף הכא מעשר הוי סופך מימר מעשר עצמו. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

הלכה ג

מה אנן קיימין אם כשאמר לו צא ופדה לי שלוחו הוא כו' אלא כי אנן קיימין כשאמר לו פדה לי משלך פדה לך משלי. פי' שנותן לו המעות במתנה והוי המעות של אחרים ויכול האחר לפדות בעד הבעה"ב והיינו פדה לי משלך וכן אם נתן הבעה"ב הפירות לאחר יכול הבעה"ב לפדות בשביל האחר כמו בסיפא בהיה עומד בגורן וזה נקרא פדה לך משלי ר"ל לפדות עבורך ממעות שלי כן מבואר בשנו"א ז"ל:

מה אנן קיימין אם בגדולה זכתה בסימנין אם בקטנה קטן זכה. כאן מגי' הגר"א ז"ל הא דסמוך ר"י בר"ב בשם רשבר"י פתר לה בשיטת אפיוטות דתנינן תמן אפיוטות מקחן מקח כו' אמר ריב"ש קומי ר"י תיפתר כמ"ד הקטן תורה ר"ל אבל למ"ד דאין הקטן תורם משום דכתיב איש כדאיתא ברפ"ק דמס' תרומות ה"נ אין הקטן יכול לפדות משום דכתיב איש גבי פדיון מע"ש ואם גאל יגאל איש ממעשרו א"ל אפילו כמ"ד אין הקטן תורם קטן זכה פי' מדאוריית' דלא כריבר"ב בשם רשבר"י דהוא מתורת אפיוטות דהוא מדרבנן דהיכי אתא גברא דרבנן ויפדה מע"ש דאורייתא וגם אצ"ל לדידיה דאתיא כמ"ד הקטן תורם ויש לו כח לתרום ולפדות דהוי לזה גברא מדאורייתא כמבואר כ"ז במס' נדה דף מ"ו ע"ב ז"א דאפילו למ"ד אין הקטן תורם בתרומה דאורייתא מ"מ לענין פדי' קטן שפיר דמי דהא יש זכי' לקטן מדאורייתא כמבואר במס' גיטין דף ס"ד ע"ב בתוס' ז"ל ד"ה שאני דלמ"ד יש זכי' לקטן הוא מדאורייתא ופריך ע"ד דרבנן דתמן ניחא דתמן אמרין בשם רנב"י כל שנותנים כו' ר"ה אמר כשם שזכה לעצמו כן זכה לאחרים הכל

מודין שאין מתנתו מתנה דכתיב כי יתן איש כו' ואין מתנת קטן מתנה חברייא בשם ר' יוסי מעתה אפילו לעצמו לא יזכה דכתיב אל רעהו רעהו כמותו ברם כרבנן דהכא ומפרש ואזיל מי הוא רבנן דהכא דברי חכמים ר"י ב"פ בשם ר"י ריב"א בשם ר"י לעולם אין גזילו גזל גמור עד שיביא ב' שערות כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וה"פ דניחא ע"ד דרבנן דתמן דס"ל דיש זכיה לקטן אף לזכות לאחרים משא"כ לרבנן דהכא קשה דהיכי תימר דיש זכיה לקטן מדאורייתא הא רבנן דהכא ס"ל דאין זכי' לקטן להקנות לאחרים אלא ע"כ דאתיא כתירוצא דריבר"ב בשם רשבר"י דירדו לה בשיטת אפיוטות דהוי מדרבנן ואין לומר דהיכי אתא גברא דרבנן ומוציא מע"ש בפדיון מע"ש דאורייתא ז"א דס"ל ע"כ כמ"ד קטן תורם דלא קפדינן על גברא דאורייתא בתרומה ומע"ש דלא בעינן בזה דוקא איש וכנ"ל והשתא פריך והתנינן אבל אינו מזכה. לא ע"י בנו ובתו הקטנים ולא ע"י עבדו ושפחתו הכנענים מפני שידן כידו וכתב הגר"א ז"ל בכי"ק בגליון פי' משום לזכות לאחרים ומשני דר"י אמר דוקא שאין בהן דעת עכ"ל ז"ל פי' דמקשה מהא דתנינן אבל אינו מזכה לא ע"י בנו ובתו הקטנים מפני שידן כידו משמע דכל עיקר החסרון הוא משום דהוי בנו ובתו ומשום דהוי ידן כידו אבל בקטן וקטנה דעלמא דאינן בנו ובתו שפיר מזכה על ידן א"כ קשיא על רבנן דהכא דהוא ר' יוחנן דס"ל דאינו מזכה לאחרים ע"ז משני רבנן דקסרין אמרין כאן בקטן שיש בו דעת כאן בקטן שאין בו דעת פי' דמתני' מיירי בקטן שיש בו דעת ע"כ אינו מזכה דווקא בבנו ובתו אבל בקטן דעלמא מזכה משא"כ ר' יוחנן מיירי בקטן שאין בו דעת ע"כ אינו מזכה על ידו אפילו בקטן דעלמא:

בראשונה היו עושין כן במעות. פי' דהי' כל אחד מזכה המעות לאחר שיפדה בהן המעשר בשבילו דהוא פדה לי משלך ולאחר הפדיון אם לא ירצה להחזיר לו הרשות בידו דאינו נותן מתנה ע"מ להחזיר אלא נותן למי שסומך דעתו עליו שיחזיר לו מעצמו משרבו הרמאין שעשהכל אחד א"ע שיסמוך חבירו דעתו עליו והי' נוטל המעות ומבריח התקינו שהבעה"ב יתן לו הפירות ויפדה במעותיו דהוא פדה לך משלי כנזכר לעיל ואעפ"כ הי' נוטלין ואוכלין אותן אע"פ שקשה יותר לאכול הפירות מלהבריח המעות מ"מ הי' עושין כן והעיזו פניהם לנגד מי שסמך דעתו עליהן ואכלו הפירות התקינו שלא יזכה להן בידן המעות או הפירות אלא מזכה להן אחד מעשרה לקרקע פי' דהי' משכיר להם את מקומו וכן משמע בתוספתא וא"כ היו הפירות מונחין ברשות הבעלים ולא העיזו פניהם לילך לרשות הבעה"ב שסמך דעתו עליהם מעיקרא ליטול ולאכול:

ר' אינייא בר סיסיי סלק גבי ר' יונה א"ל אפרוק לך בהדא סילעא. ר"ל דר' אינייא שאל לר"י אם יתן לו הסלע הזה במתנה לפדות עבורו המע"ש ואמר ר' יונה אי בעי מינס נסא

פי' אי בעי ר' אינייא יכול ליטלו לעצמו ולאחר הפדיון חזר ר' יונה ונסיב לי' מיניה וע"ז אמר ר' יונה דלאו משום דע"פ הדין צריך ליתן במתנה גמורה בלאו סמיכת דעת אבל אי סמך דעתו שיחזור לו אסור ז"א אלא דרשאי ליתן למי שסומך דעתו עליו שיחזיר לו רק דצריך ליתן לו במתנה גמורה שלא ע"מ להחזיר ורק שסומך דעתו שיחזיר לו דאנא דיהבית לר' אינייא הוא משום שהיה לי השערית דעתי' שיחזיר לי ומשום סמיכת הדעת שיחזיר לי ע"כ נתתי לו:

הלכה ד

מתניתין דלא כרשב"ג דתנינן רשב"ג אומר משיכתו של מע"ש היא פדיונו. פי' דרשב"ג ס"ל בתוספתא במס' ערכין פ"ד דמע"ש שוה להקדש כמו בהקדש הוי הקנין והחילול דבר אחד דבעינן וקם לו פי' הא דקנה מן ההקדש והוי שלו ונתחלל הוי בדבר אחד ותלוי זב"ז דבדבר שנתחלל בו בדבר זה קנה לי' משום דבעינן וקם לו כמו כן במע"ש הקנין והחילול הוי בדבר אחד דבדבר שנקנה נתחלל קדושת המע"ש ובדבר שנתחלל קנה ליה וע"כ לא אתיא מתניתין כרשב"ג דאילו מתניתין דידן מחלק בין קנין לחילול גבי מע"ש דהקנין הוא במשיכה והחילול דמע"ש הוא בכסף ואילו לרשב"ג הוי הקנין והחילול ענין אחד דבאותו דבר שנקנה בו הוא מתחלל ובאותו דבר שנתחלל נקנה וא"כ לפ"ז משיכתו היא פדיונו וא"כ לפ"ז האיך נקנה במשיכה הא צריך להיות ע"י הקנין פדיונו ג"כ ובפדיון מע"ש בעינן בע"כ מעות דהא כתיב וצרת הכסף וע"כ דלרשב"ג לא קנה במשיכה כיון דלא הוי בזה פדיונו וכל משיכתו הוא רק פדיונו דבדבר שנתחלל בו בזה הוי ג"כ הקנין כמו בהקדש דבעינן וקם לו אפילו אי מע"ש ממון הדיוט היא וע"כ מתניתין דלא כרשב"ג ובבבלי במס' קידושין קאמרינן דלא אתיא כר"מ דס"ל ממון גבוה הוא דלדידי' הוי קנינו בכסף ובירושלמי קאמרינן דלא אתיא כרשב"ג ואפילו אי מע"ש ממון הדיוט הוא מ"מ לא נקנה במשיכה רק בכסף:

ר' יוסי בשם ר"א אין מוסיפין חומש על הסלע השני' והי' ר"א מסתכל ביה. גי' הגר"א ז"ל בכי"ק והי' ר' יוסי מסתכל בי' א"ל מה את מסתכל בי אף ר' הילא מודי בה כהאי דא"ר יוחנן כל מע"ש שאין הוא ופדיונו משלו אינו מוסיף חומש פי' בשנו"א ז"ל דהוא ר' הילא דלעיל בה"ב דס"ל דמע"ש מפני שאין לו תובעין ע"כ כשפדאו ולא הוסיף חומש אינו פדוי והכא מודה ופי' זה אינו מובן לי אבל בכי"ק גרס אף רבי מודי בה ותיבת הילא מיותר אלא סתם רבי וה"פ אין מוסיפין חומש על הסלע השני' פי' סלע השני' משום דאיכא ב' סלעין סלע אחת הוא למע"ש וסלע השני' הוא לדמי מקח והו"א דעל הסלע השני' דהוא דמי מקח מוסיף ג"כ חומש דהא כבר קנאו במשיכה והמעשר כבר הוא

שלו א"כ צריך להוסיף חומש דהא קרינן ביה ואם גאל יגאל איש ממעשרו וקרינן בי' מעשרו ע"ז קמ"ל דאינו מוסיף חומש על הסלע השניה של המעשר הזה שהוא דמי מקח אע"פ שהוא מעשרו אבל דמי הפדיון אינו שלו ואנן בעינן שיהא המעשר שלו וגם דמי הפדיון שלו אבל אם דמי הפדיון אינו שלו אע"פ שהמעשר שלו וקרינן בי' ממעשרו מ"מ אינו מוסיף חומש וכדמסיק כהאי דאר"י כל מע"ש שאין הוא ופדיונו משלו אינו מוסיף חומש דבעינן דגם הפדיון יהא שלו והכא אע"פ שהמעשר הוא שלו אבל דמי הפדיון אינו שלו ולא מיבעיא לרשב"ג דס"ל דלא נחלקו הקנין והחילול ולא שייך חילול בלא קנין וקנין בלא חילול בודאי דא"צ להוסיף חומש אלא אפילו לרבי פי' רבי דסתם המשנה דידן דקנין וחילול ב' ענינים הן ומשכח"ל הקנין בלא חילול וקרינן בי' ממעשרו קודם החילול מ"מ מודה נמי דאינו מוסיף חומש משום דאע"פ שהמעשר שלו אבל הפדיון אינו שלו:

ר"ח בעי קומי ר' יוסי רבי כר' יוסי ור"נ כר' יהודה דתנינן תמן אמרה התקבל לי גיטי והלך וא"ל אשתך אמרה התקבל לי גיטי הולך ותן כו' לא יחזור דברי רבי ר"נ אומר הולך ותן כו' יחזור זכה לה התקבל וכו' לא יחזור רבי אומר בכולן לא יחזור עד שיאמר לו אי אפשי שתקבלי אלא שתוליכי לה. כן מגי' הגר"א ז"ל בכי"ק וקשיא על דרבי הא לך מדיבורי אם רצה להחזיר לא יחזור פי' בתמי' וקשיא על דר"נ הא לך מדיבורה אם רצה להחזיר לא יחזור פי' בניחותא דצ"ל אם רצה להחזיר לא יחזור וזהו הכל סיומא דדברי ר' חגי דקשיא לרבי דהאיך ס"ל דאם רצה לחזור לא יחזור דילמא הולך מדיבורו משמע וכן לר"נ קשיא האיך ס"ל דאם רצה לחזור יחזור דילמא הולך מדיבורה משמע כלומר מ"ט דרבי ומ"ט דר"נ ע"ז מסיק והאיך צריך להיות באמת ע"ז אמר ר' חונה אמר נעשה שלוחו ושלוחה והאיך הדין גבי שלוחו ושלוחה ע"ז מסיק רב אסי אמר [כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק] כולהן דתנינן שלוחו ושלוחה מגורשת ואינה מגורשת כ"ז סיומא דדברי ר' חגי דהא קשיא לרבי ולר"נ ובאמת צריך להיות שלוחו ושלוחה וצריך להיות מגורשת ואינה מגורשת ומ"ט דרבי ומ"ט דר"נ אלא ע"כ דפליגי רבי ור"נ בפלוגתא דר' יוסי ור' יהודה דמתניתין דרבי ס"ל כר' יוסי דבעסוקין באותו ענין אמרינן דכל לישנא דאמר לו בעת נתינה הוא ע"ד דהכי דהי' הדיבור בתחלה [כדאיתא במס' קידושין דף ו' ע"א בהו"א שם דבין דיהב ושתיק בין כל לישנא דאמר לה ע"ד דהכי שהיו עסוקין בתחלה נותן לה] אם לא שיאמר א"א שתקבל לה ור"נ ס"ל כר' יהודה דס"ל דצריך לפרש ואינו נותן ע"ד דהכי שהיה הדיבור בתחלה ע"ז אמר לו ר' יוסי לר' חגי ומה בידך ר"ל דהאיך תסבור זאת בידך דרבי ור"נ פליגי בפלוגתא דר' יהודה ור' יוסי הא אמר ר"ז חייא בר בון אבא

בר תחליפא בשם רבי הושעיה מה פליגין כשהפליגו דעתון לעניינות אחרות אבל אם היו עסוקין באותו ענין גט הוא והכא אפילו עסוקין באותו ענין היא המחלוקת א"כ ע"כ דלא פליגי רבי ור"נ בפלוגתא דר' יהודה ור' יוסי:

ר' עזרי' בעי קומי ר"מ אף לענין מתנה כן כו'. פי' דמבואר ברמב"ן ז"ל במס' יבמות ובקצוה"ח ז"ל סי' ר' דגט לא דמי למתנה דגט הוא בתורת נתינה ולא בתורת זכי' דהבעל א"צ לזכות לה הגט אלא בנתינה בעלמא סגי והזיכוי א"צ להיות מכח הבעל אלא דכיון דקיים מצות נתינה רחמנא מזכה לה ממילא משא"כ במתנה אם הניח לתוך יד המקבל ואינו מקנה לו לא קנה דהא בעינן הקנאת הנותן עיי"ש ומתפרש הירושלמי בפשיטות ר' עזרי' בעי קומי ר"מ אף לענין מתנה כן ר"ל אם פליגי רבי ור"נ אף במתנה כן כשאמר לו המקבל זכי עבורי והנותן לא זיכה על ידו אלא אמר לו הולך ותן לפלוני אם בזה פליגי נמי רבי ור"נ א"ל דלא דמי מתנה לגט דתמן בגט התורה זיכתה אותה בגיטה ר"ל דלא בעינן הקנאת הבעל אלא הנתינה לחוד ורחמנא מזכה לה ממילא לפיכך ס"ל לרבי דאינו יכול לחזור אע"פ שהבעל לא זיכה על ידו את הגט לא איכפת לן ע"ז דהא לא בעינן זכי' והקנאה שלו אלא דרחמנא מזכה ממילא להאשה וע"כ מכיון דקיים הבעל מצות נתינה ע"י שליח של האשה דשלוחה כמותה והרי הוא במקום האשה אע"פ שלא זיכה על ידו מ"מ הרשות ביד האשה לעשות אותו שליח שיזכה עבורה דבר שהוא שלה אע"פ שהבעל אינו מזכה על ידו אלא נותן על ידו משא"כ במתנה הא אין אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו ר"ל כשהנותן אינו רוצה לזכות על ידו אין בכח המקבל לעשותו שליח שיזכה עבורו דבר שאין הנותן רוצה לזכות ע"י ע"כ אף רבי מודה דיכול הנותן לחזור בו בשאמר לו הנותן הולך ותן לו אפי' אם הוא שלוחו של המקבל ג"כ דהא כל זמן שהחפץ ביד השליח הרי הוא ברשות הנותן דהא לא זיכה להשליח דהמקבל ואף דהמקבל עשאו שליח לקבלה אך אין אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו אם לא ברשות הנותן והכא הרי לא אמר הנותן זכה לפלוני ואינו מזכה על ידו רק נותן על ידו [וטעמא דר"נ דס"ל דיכול לחזור הוא משום תנאי גיטין וכן ס"ל לרבי באומר א"א שתקבל הו"ל כתנאי אל תגרשה אלא בימין] ומסיק הגמ' עוד ראיה לחזק הענין דהוי דבר שאינו שלו אף כשאמר ליתן לו דאמר ר"י בר"י ב"' ר"א בשם ר"י אמר ליתן מתנה לחבירו וביקש לחזור בו חוזר בו ר"ל דמותר לחזור בו ולא עבר על הן צדק כדאיתא במס' ב"מ דף מ"ט וע"כ אפילו לאחר שנותן על ידו רק שאינו מזכה על ידו נמי אמרינן דאין אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו משום דהוי עדיין ברשות הנותן לחזור בו ולא מיבעיא דרשות בידו לחזור אלא אפילו מותר לחזור ולא הוי מחוסרי אמנה:

הלכה ה

הורי ריב"ש כהדא דתני בר קפרא ב"ש כו'. הגר"א ז"ל כתב בכי"ק דתיבת ב"ש מיותר וזהו סיומא דסוגיא הורי ריב"ש כהדא דתני בר קפרא ואח"כ מתחיל ההיא סוגיא דבמס' דמאי פ"ד הל"ג תני הנאמן לשני נאמן לראשון דברי ר"א וחכ"א הנאמן על הראשון נאמן על השני וכל הסוגיא הזאת עד המשנה דהל"ו שייך לסוף הל"ג ודבר זה מצוי הוא בירושלמי דמועתק מסוף הלכה זו לסוף הלכה שלאחרי' ועיי' בדברינו פ"ק דמס' תרומות סוף הל"ג ובפ"ב דמס' שבת הל"א וכן כאן כתב הגר"א ז"ל בכי"ק דשייך לסוף הלכה ג' לעיל כי שם מקומו דמיירי בדין פדיון דמע"ש וגרסינן כאן כמו בפ"ד דמס' דמאי הל"ג וה"ג שם הוציא להן מע"ש מתוך ביתו ואמר פדוי הוא נאמן פדו לי ופדו לכם אינו נאמן מתני' דר"א היא דר"א אומר הנאמן לשני נאמן לראשון א"ר יוסי ד"ה היא עד סוף הסוגיא וכבר נתפרשה הלכה זו לעיל במס' דמאי פ"ד הל"ג לאמיתה של תורה בע"ה עיי"ש:

הלכה ו

תני אל"ף דלי"ת [**הגר"א ז"ל לא גריס דלי"ת**] **חי"ת טי"ת רי"ש מ"ם** [**הגר"א ז"ל לא גריס מ"ם**] **תי"ו תרומה**. כדמפרש אל"ף קדמייתא בישין שני פישין שני יו"ד מ"ם מעשר הגר"א ז"ל מחליף הגירסא וגרס יו"ד מ"ם מעשר בראשונה ואח"כ גרסינן בישין שני פ' שני פי' בי"ת הוא מעשר שני כמספר ב' תיבת שני סימן דהוא שני פ' שני סימן דצריך פדיון ר"ת דפ' הוא פדיון כדמסיק פורקן ר"ל דצריך לפדותו ותיבות מעשר עיר הגר"א ז"ל מוחק בכי"ק:

לשם יוסף ולשם שמעון או לעלות ולאכול בירושלים חולין. ובתוספתא גרסינן לשם יוסי ולשם שמעון לא עשה כלום ר"ל דלא קנו יוסי ושמעון משום דאמרינן דנכתב שמם משום סיבולת שביניהם ולא שהקנה להם וכן מה שכתוב לעלות ולאכול בירושלים הוא לאו משום מעשר אלא משום סיבולת:

עד כדון ישנות חדשות מאי איכא למימר. כן מגי' הפ"מ ז"ל וכן עיקר וקאי על ר' יוסי דמתניתין שאני אומר אישתקד היתה תרומה ופינה וכ"ז שייך בישנות אבל חדשות מאי איכא למימר ע"ז קאמר דגם בחדשות אני אומר אתמול היתה מלאה תרומה ופינה:

מצא במגופתו הרי הוא כתוב עליו מעשר ה"ז מעשר. פי' דמיבעיא לר' יוסי דמתני' דס"ל דמה שכתוב על החבית תרומה אין ראיה שזה הוא תרומה דשמא אשתקד הי' בה תרומה ופינה ממנה ולא דיקדק ומסיק בתוספתא מודה ר' יוסי שאם כתב בחרס ונתן ע"ג חבית ה"ז תרומה דדוקא בכתוב ע"ג חבית ממש הוי חולין אבל בכתב ע"ג חרס

והניח החרס על גבי החבית ה"ז תרומה ע"ז שאל אם היה כתוב ע"פ מגופת החבית אם דומה כמו בכתוב ע"ג החבית ממש או כמו בחרס הנתון ע"ג חבית וה"פ מצא במגופתו הרי הוא כתוב עליו מעשר הר"ז מעשר לשון שאלה הוא האיך הדין במגופת החבית אם דמי לחבית ממש או לחרס הנתון על גבי חבית ע"ז אמר נתחלפו לו ר"ל דגם במגופה אין סימן דאני אומר דנתחלפו לו דלא דמי לחרס הנתון ע"ג החבית דלמה לו להניח החרס משא"כ המגופה דהחבית צריך להמגופה ור' יוסי לטעמיה דל"ל כתב לסימן דשמא היה מגופה אישתקד לתרומה והשתא נתחלפו לו ונתן מגופת התרומה על חבית של חולין ולא הוי סימן מהכתב רק בשהניח חרס שכתב עליו תרומה דלמה לו להניח על החבית החרס הזה ובודאי הניחו בכיון לסימן ולא שייך למימר דטעה משא"כ במגופה הצריך לו שייך למימר דלא הניחו לשם סימן אלא משום דצריך לו ובאמת היה צריך לגפות החבית במגופה אחרת רק דנתחלפה לו במגופה זו ולא דיקדק כמו בחבית גופה דאמרינן דלא דיקדק דאע"פ שכתוב עלי' תרומה מ"מ בשצריך לה נתן בתוכה חולין וראי' לפירוש הזה דהגר"א ז"ל בכי"ק כתב ב' נקודות אחר תיבות נתחלפו לו וכונתו דשייך תיבות הללו למעלה:

ריב"א בשם ר"י דרבי היא דתני מאתים ומצא מנה המנה ניטל דברי רבי וחכ"א חולין. פי' דבברייתא תנינן בדינא דמתניתין דידן דחכמים פליגי על רבי ע"כ מתניתין דביצה נמי רבי היא ע"ז אמר ד"ה היא שאני גוזלות ופריך מהא דתני רחב"ש היא הדבר כו' בביצים ע"ז קאמר דלעולם ד"ה היא והא דפליגי חכמים במתניתין דידן משים דהכא אביו הניח ובנו מצא וכן הגי' במסכת ביצה עיי"ש:

אמרין לה בעלה דההיא איתתא. ותיבות דאת מוליד בר דכר שכתוב כאן גבי מעשה דתלמידיו הגר"א ז"ל בכי"ק מחק:

סליק פירקא בס"ד:

פרק ה

הלכה א

ר"ז מקל לסביא. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

כהדא דתני אילן של הקדש סוקרין אותו בסיקרא כו' עגלה ערופה בחגורה של אבנים חוט בחוט של סיקרא כו' להבחין בין דמים כו' התחתונים. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק אלמא כל אחד לפי ענינו מציין וה"נ הי"ל דהסימן לפי מה שהוא זה באדמה שעתיד ליהנות ממנו כדאיתא במס' ב"ק דף ס"ט:

וחש לומר שמא אילן שהוא מנבל פירותיו הוא ולא כן תני אילן שהוא מנבל פירותיו סוקרין אותו בסיקרא כו' די עבד. ונשאר בקושיא:

תמן דלא יתיר פירוי ברם הכא דיעבד לכתחלה. פי' דהוא שייך למס' שביעית פ"ד דשם פריך מהברייתא ההיא לענין שביעית ומשני שם דתמן דלא יתיר פירוי כו' ואגב גררא דמביא הברייתא מביא גם כאן זאת כדרך הש"ס הזה בכמה מקומות כידוע להרגילין בו:

ר' יונה בעי ולמה לי נן מרין בשדה תני ר"ח שדה הקדש סוקרי אותו בסיקרא. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק פי' למה תני אילן של הקדש ולא תני שדה של הקדש דהא בשדה הקדש תנינן ג"כ כן:

מסתברא ר' יוסי מודה לרשב"ג רשב"ג לא יודה לר"י. גבי הנותן לפונדקית דהוא בעצמו נותן בידו אע"פ שהוא רמאי מ"מ אין דרך החבר להוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן כיון דהוא הוציא מתחת ידו וגרסינן שאין דרך החבר להוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן וכן הוא בפ"ג במס' דמאי:

וקשיא על דרבנן לא ביום הוא מציין ולא בלילה הוא גונב. ר"ל דהא הציון שעל ידו מציין אינש אינו פעולה רק כל היום והגניבה הוא בלילה ומאי מהני הציון של היום לשלא יגנבו בלילה ומשני דהציון של יום מהני שלא יגנבו בלילה:

אר"י אתיא דרשב"ג כמ"ד לעיתותי ערב כו' ברם כמ"ד בשחרית לא אתיא ויש אדם פודה במחובר לקרקע. כן גי' הגר"א ז"ל בשנו"א ובכי"ק [וכה"ג איתא בתוס' ז"ל במס' ב"ק דף ס"ט ע"א עיי"ש]. א"ר ירמיה אפילו כמ"ד בשחרית אתיא היא ולאו רשב"ג היא. פי' דהא רשב"ג ס"ל במס' פיאה פ"ז ה"ה ולקמן בה"ב דנטע רבעי נפדה במחובר לקרקע ולא ס"ל כהאי ברייתא דב"ש וב"ה מודים דאין פודין במחובר דהא ב"ש ס"ל לדידי' דפודין במחובר ועוד הא אית ליה משיכתו של מע"ש הוא פדיונו ר"ל ועוד דע"כ רשב"ג ס"ל בשחרית דאז עדיין הנטע רבעי שלו ויכול לפדות ולחללם משא"כ לעיתותי ערב דהוי אז אינו ברשותו אינו יכול לחללם דהא רשב"ג ס"ל דמע"ש דמי להקדש דקנין וחילול הוי דבר אחד דבעינן וקם לו דע"י הכסף נעשה הקנין והחילול דכתיב גבי הקדש ונתן הכסף וקם לו ולא משכח"ל פדיון הקדש בשאינו קם לו בקנין ולא הוי ברשותו וכמו כן במע"ש נמי לא משכח"ל חילול בלא קנין [זולת כשפודה מע"ש שלו וכן אחר כשפודה עבורו בשליחותו אבל הכא אינו נעשה שלוחו כדאיתא בתוס' ז"ל במס' קידושין דף נ"ו ע"א] א"כ לדידי' ליכא למימר דס"ל כמ"ד לעיתותי ערב דהא ליכא כאן וקם לו לא לזה ולא לזה דהא זה אינו שלו וזה אינו ברשותו אלא ע"כ דס"ל כמ"ד בשחרית ע"ז פריך ר' יוסי והיינו וקם לו ר"ל אפילו כמ"ד בשחרית נמי קשה על רשב"ג וכי בשחרית קרינן

ביה וקם לו אילו ראה ככר מתגלגל בנהר ואמר ככר זו הקדש שמא כלום הוא פי' בתמי' דהא מכיון שאינו בידו לעכבו שלא יתגלגל לנהר כבר אינו ברשותו וכמו כן הכא שאינו בידו לעכבו כבר אינו ברשותו והאיך קרינן ביה וקם לו ע"ז אמר ר' ירמיה עד דאת מקשי למ"ד בשחרית קשייתה למ"ד לעיתותי ערב א"ל למ"ד לעיתותי ערב ל"ל לאילין קשייתא ר"ל כיון דלמ"ד לעיתותי ערב ס"ל דלא בעינן כלל שיהא ברשותו ולא בעינן וקם לו דהא ס"ל דלא דמי להקדש ויכול לחלל על דבר שאינו ברשותו אך למ"ד בשחרית דס"ל דל"ל לעיתותי ערב משום שאינו יכול לחלל על דבר שאינו ברשותו ע"ז קשה דאפילו בשחרית נמי קשה דהא אפילו בשחרית לא קרינן בי' וקם לו דאילו ראה לככר מתגלגל בנהר ועיי' בתוס' הרי"ד ד"ה משך:

הלכה ב

הדא פליגי על נקיי. תיבות על נקיי מחק הגר"א ז"ל בכי"ק וה"ג הדא פליגי ר"ל המעשות הללו דלקמן פליגי על מתניתין ומביא מעשה נקיי הוה שמש כו' וגם מביא כל המעשות ומסיק מכלל דפליגי דמכאן משמע דלא הי' רחוק כ"כ מירושלים ומשני אפילו תימר לית הוא פליגי מחילות היו ונגנזו:

א"ר אחא זאת אומרת שבהמ"ק עתיד להבנות קודם מלכות בית דוד דכתיב ודם ענב תשתה חמר ואת אמר הכין. תלמידי הגר"א ז"ל כתבו דהתנאי היה שכשיבנה בהמ"ק תחזור למקומה התקנה והא כתיב ודם ענב תשתה חמר וא"כ יהיה ענבים מרובות ולמה צריך אז התקנה לעטר שוקי ירושלים בפירות א"ו דבהמ"ק יהי' קודם למלכות בית דוד ויהי' ענבים מעוטים. ובס' מלאכת שלמה ז"ל גרס והכתיב ודם ענב וגו' וה"פ דר"א מדייק דע"כ בנין בהמ"ק יהי' קודם למלכי בית דוד דאל"כ למה להו לעשות תקנה לאחר בנין בהמ"ק הא אז יהיו כל גדולי עולם א"ו דבנין בהמ"ק יהיה קודם למלכי בית דוד וע"כ הוצרך לעשות תקנה בזמן אותו הדור על הזמן שיבנה בהמ"ק בב"א[וכ"פ בתוי"ט ז"ל] ופריך והכתיב ודם ענב תשתה חמר פי' דהוא ביאת המשיח דכתיב פורה דרכתי לבדי ואח"כ תשתה חמר היינו יין נסכים אלמא דהנסכים יהיה בעבודת המקדש אחר ביאת משיח צדקינו ב"ב אמן:

תני רבי אומר בד"א בשביעית\. מבואר היטב בדברינו לעיל במס' פיאה פ"ז בע"ה ועיי"ש:

ר' ירמיה בעי קומי ר"ז כדברי מי שהוא עושה אותו כנכסיו מהו שיהא חייב במעשרות א"ל כיי דאמר ריב"ל וכו' ואנן חמיין ציבורא דלא מפרשין אמר ר' אבין כלום למדנו לנטע רבעי אלא ממע"ש כו' ודכוותי' אין נטע רבעי חייב במעשרות א"ר מנא ר' אבין אמר

כב"ש ויש ציבור נוהג כב"ש. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק וה"פ דר"ז מביא ראיה מהנהגת הציבור דלא מפרשין ור' אבין מפרש דלפיכך פטור נטע רבעי ממעשרות משום דילפינן כל עיקר נטע רבעי רק ממע"ש ע"כ כמו מע"ש פטור ממעשרות כן נטע רבעי ע"ז פריך ליה ר"מ ר' אבין דאמר כב"ש דהא ב"ש הוא דס"ל דלא למדו נטע רבעי אלא ממע"ש אליבא דרבי אבל ב"ה ס"ל דלא ילפינן ממע"ש אלא לחומרא אבל לא לקולא כדאיתא בס' מלאכת שלמה ז"ל א"כ לב"ה לא ידעינן רק דאין לו פרט ועוללות בנטע רבעי אבל לענין מעשרות לא ילפינן לקולא ממע"ש ויש ציבור נוהג כב"ש וע"כ דלאו מטעמא דר' אבין היא דפטור ממעשרות אלא ע"כ מטעמא אחרינא:

רבי בא בר כהן בעי קומי ר' יוסי כדברי מי שהוא חייב בפרט מהו שתהא חייבת בחלה. הגר"א ז"ל בכי"ק מהפך הגירסא וה"ג כדברי מי שחייב בחלה מהו שתהא חייבת בפרט גבי מע"ש והא דתני במתניתין דנטע רבעי חייב בפרט למ"ד ממון הדיוט דילמא דווקא נטע רבעי אבל מע"ש פטור מן הפרט משום דלא מצינו מעשר דחייב בפרט משא"כ חלה דמצינו מע"ר נמי חייב בחלה אבל לא מצינו שום מעשר דחייב בפרט א"ל ולא ר' יהודה היא וסברינן מימר כל הדא הילכתא ר' יהודה כב"ש ויליף נטע רבעי ממע"ש לקולא ג"כ ואי ס"ד דמע"ש פטור מן פרט אף נטע רבעי נמי יפטור א"ו דחייב גם בפרט:

הלכה ג

לפדות לו בסלע ליקח לו בסלע. ר"ל דמפרש דהא דקתני לפדות לו בסלע הכוונה הוא ליקח לו בסלע ובירושלמי שת"י מהגר"א ז"ל נ"ב לפדות לו בסלע כיני ליקח לו ור"ל דמפרש כיני מתניתין אבל לא ידעתי אם זהו כי"ק:

כתיב מקצה שלש שנים. הגר"א ז"ל מגי' כאן וה"ג כתיב בשנה השלישית [והוא מקרא דברים כ"ו] יכול פעם אחת לשבוע את חייב להוציא את המעשרות ת"ל מקצה שלש שנים אחת לשלש שנים ולא אחת לשבע אלא שלישית וששית שני פעמים בשבוע או קורא אני ר"ה יכול בר"ה חייב את לבער את המעשרות ת"ל מקצה שלש שנים אין מקצה אלא בסוף שנה את מבער כו' אימתי הוא מכלה לעשר את כל הפירות בפסח של רביעית בשנה ההיא את זקוק לבער ואי את זקוק לבער ירק שיצא מר"ה עד הפסח ר"ל שאינו משלשה שנים הללו שאינו מתודה עליו בשעת הוידוי הזה ואלא אימתי הוא מתודה עליו ע"ז חבריא אמרין שאינו מתודה ברביעית. אלא בשביעית ר"ל דאסור להתודות עליו ברביעית אלא בשביעית אמר ר"ה שאינו מעכב וידוי ברביעית אלא בשביעית דס"ל דרק אינו זקוק לבער בשנה ההיא על ירק שיצא מר"ה עד הפסח אבל אם רוצה יכול

להתודות עליו ברביעית וכדמסיק מה נפיק מביניהון עבר והתודה עליו ע"ד דחבריא פסול ע"ד דר"ה כשר כן פי' הסוגיא עם גי' הגר"א ז"ל:

ר"א כיני מתניתא בשנה ההיא את מוציאו כו' ואין את מוציאו בשאר כל השנים ממקום טומאה למקום טהרה. ר"ל דיכול אפילו המעשר להיות מונח בבה"ק משום דשייך ללוי ויכול הלוי ליטול אותו. אתיא דר"א כמ"ד אין מוציאין מעשר לכהונה ר"ל דנותנו ללוי ובכי"ק של הגר"א ז"ל מחק תיבת אין וגרס מוציאין מעשר לכהונה:

ר"ה לא נסב מעשר ר' אחא [גי' הגר"א ז"לר' אמי] לא נסב מעשר ר"ח בר בא הורי על גרמי' לצאת לחוץ לארץ בגין דלא מיסב מעשר מן בר נש. ותיבת שאל מחק הגר"א ז"ל וכתב במקומו תיבת מן והכוונה דיצא לחו"ל כדי שלא יסוב מעשר מן בר נש. רשב"נ שאל לר"י הגר"א ז"ל גרס ר"ש בר בא שאל לר"י מהו דנסב כו':

מאת בני ישראל את מוציא ואין את מוציא מכהן מב"י את מוציא כו' ממכירי כהונה ולוי' א"ר אלעזר כי תקחו מאת ב"י כו'. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

הלכה ד

ולא טבל הוא. פי' בס' מלאכת שלמה ז"ל דר"ל דאפילו הגיעו לעונת המעשרות נמי קשה הא הוי רק טבל ובקרא כתיב גבי ביעור בערתי הקודש ר"ה בשם ר"ש זאת אומרת שהטבל קרוי קודש:

אר"ה הדא אמרה שהי' ר"ג צריך לזכות אר"י בפירות מונחין ע"ג קרקע אילו קופתו של ר"ג כו'. הגר"א ז"ל בכי"ק מחליף הגירסא וגרס מעיקרא אילו קופתו כו' עד שיסיים ואח"כ א"ר יהושע בפירות מונחין ע"ג קרקע וביאור הסוגיא הזאת הוא ע"פ שיטת רש"י ז"ל במס' קידושין דף כ"ו ע"ב דר"ג היה ירא שלא יאכלו ב"ב טבלים ע"כ אמר עישור שאני עתיד למוד כו' ולא היה ירא שמא יאכלו ב"ב הכל ויאכלו גם התרו"מ משום שהיה הרבה תבואה בכרי והיה בטוח שלא יאכלו הכל והקשו בתוס' ז"ל א"כ קשה ל"ל למימר עישור שאני עתיד למוד ולהקנות המקום הא בקריאת שם סגי ועוד קשה מאי מהני הא בעינן קביעות מקום בצפונו או בדרומו ומאי מהני הפרשתו ולא נקרא הפרשה כלל אבל באמת לשיטת רש"י ז"ל יש לתרץ קושיות הללו דהא קי"ל דהקדש דאתא ליד הגיזבר לא מהני שאלה וכתב הש"ך ז"ל בשם תשו' ר"ב אשכנזי ז"ל הטעם בזה משום דאימתי מהני שאלה הנ"מ כשההקדש הוא ע"י הדיבור לבד אבל אם ההקדש נכנס ליד הגיזבר הלא לא גרע קנין הקדש מקנין הדיוט והדיוט שקנה בקנין לא מהני שאלה ולמה יגרע קנין דהקדש מקנין דהדיוט עיי"ש וע"כ לפ"ז שפיר ניחא דאימתי בעינן קביעות מקום הנ"מ בשהפריש לבד דאז בעינן סיום המקום אבל באין סיום המקום לא הוי תרומה אבל

בשנכנסה התרומה ליד כהן הלא לא גרע מהדיוט דקי"ל במס' מנחות דף ק"ח שור בשורי בית בביתי אני מוכר לך קנה אחת מהן ויד המוכר על העליונה לתת לו איזה שירצה וכן פסק בשו"ע חו"מ סי' ר"ט המוכר לחבירו דבר שאינו מסוים קנה ויד המוכר על העליונה וע"כ אם מטא ליד כהן התרומה אפילו שאינו מסוים לא גרע זכייתו דכהן מזכיה דהדיוט וזכה הכהן את התרומה בשאינו מסוים דהא הירושלמי לא ס"ל דבעינן שירים נכרים רק העיקר דבעינן דבר מסוים משום דהרמה הוי דבר מסוים כדאיתא בפ"ג דמס' תרומות והכא בעובדא דר"ג ע"כ דאי אפשר לסיים המקום דא"כ ניחוש שמא יאכלו ב"ב דר"ג מהמקום הזה וע"כ צריך הקנאת המקום ומתורץ הב' קושיות אחד בחבירו לפיכך לא סגי בקריאת שם משום דבעינן קביעות מקום והכא אי אפשר לסיים המקום ע"כ לא מהני קריאת שם אלא צריך לזכות המקום ולאחר נתינה א"צ סיום המקום ואימתי צריך סיום המקום דוקא בלא נתינה אבל כשהיתה נתינה א"צ קביעות מקום ועי"ז יתפרש הירושלמי בטעם נכון בע"ה אר"ח הדא אמרה שהיה ר"ג צריך לזכות כלומר דלא סגי בהפרשה אלא בנתינה דהא בהפרשה אי אפשר דהא אינו יכול לסיים המקום ע"ז אר"י דע"כ במונחין ע"ג קרקע דאילו בתוך קופתו של ר"ג הו"ל כליו של מוכר ביד הלוקח ולא עשה כלום עד שיסיים ר"ל לא היה תרומה כיון דלא חשיב נתינה ובלא נתינה הי' צריך לסיים והכא אי אפשר לסיים משום שמא יאכלו ב"ב מזה המקום וכן לגי' הגר"א ז"ל ג"כ כן מכיון דאמר צריך לזכות בע"כ דאל"כ צריך לסיים ע"ז פריך אילו קופתו של ר"ג כו' כלום עשה עד שיסיים א"כ סוף סוף צריך סיום דהא הקופה מעכב הנתינה ע"ז משני ר"י בפירות מונחין ע"ג קרקע ועי' בתוס' הרי"ד ותמצא טעם בע"ה:

מ"ד הראוי ליטול כ"ש ליתן. פי' מ"ד דבעינן שיהא ראוי ליטול כ"ש דבעינן שיהא ראוי ליתן ואז יש לו כח לזכות מתניתא פליגא על מ"ד הראוי ליטול זכה דתנינן תמן תן גט זה לאשתי והא איש אינו ראוי ליטול גט ומשני שכן ראוי לקבל גט בתו ולא מצי לתרוצי דמיירי באשה כבבבלי מס' גיטין דף ס"ג ע"ב דהא ס"ל דמ"ד ראוי ליטול כ"ש דצריך להיות ראוי ליתן ואשה אינה ראוי' ליתן והכא מיירי בזכי' דתן כזכי ופריך משטר שיחרור זה לעבדי ומשני דאיירי בעבד שכן ראוי לקבל גט שיחרורו וראוי ג"כ ליתן גט שיחרורו אם יש לו עבד שאין לרבו רשות בו ופריך והעבד ראוי להוליך את הגט פתר לה לצדדין והתנינן התקבל גט זה לאשתי או הולך גט זה לאשתי אם רצה לחזור יחזור פתר לה ג"כ לצדדין כן הגי' הגר"א ז"ל בכי"ק וה"פ והעבד ראוי להוליך את הגט בתמי' ור"ל כיון דאוקמינן סיפא דמיירי בעבד א"כ רישא בגט אשה נמי מיירי בעבד והא עבד אפילו להולכה נמי. אינו ראוי פתר לה לצדדין פי' רישא מיירי בישראל וסיפא מיירי

בעבד והתנינן התקבל גט זה לאשתי כו' פי' דהתקבל ע"כ מיירי באיש דוקא שהוא ראוי ליתן גט וגם ראוי ליטול גט בתו אבל באשה לא מצי איירי כדפרישית דהא אינה ראוי' ליתן וסיפא דהולך מיירי בין באיש בין באשה דהא להולכה גם אשה כשירה וא"כ רישא וסיפא לא איירי בחד גוונא דהתקבל אינו כשר אלא במי שראוי ליתן וליטול והולך כשר בכל מי שהוא וזה לא הוי בחד גונא וכה"ג פריך בירושלמי בפ"ק דמס' ר"ה ומשני פתר לה ג"כ לצדדין דהולך מיירי בכל מי שהוא והתקבל אינו מיירי אלא במי שכשר ליתן וליטול וכה"ג איתא במס' פסחים דף ס' ע"א הא כדאיתא והא כדאיתא סיפא בעבודה אחת ורישא או בעבודה אחת או בשתי עבודות עיי"ש:

הלכה ה

וגם נתתיו זה תרומה ותרו"מ. הגר"א ז"ל מחק תיבת ותרו"מ:

א"ר יונה זאת איומרת נשרף טבלו אינו יכול להתודות. הגר"א ז"ל מחק תיבות זאת אומרת:

א"ר יוסי ב"ר בון צריך לומר חלה על כל. ר"ל על כל העיסה. תרומה על הכל לה' זה שם המיוחד ר"ל דצריך לברך בשם. מנין שלא עשה כלום עד שישייר מקצת ת"ל מראשית ולא כל ראשית ודרש הקרא מראשית עריסותיכם תתנו לה' תרומה לדורותיכם הכי תתנו לה' תרומה שצריך להזכיר עליו את שם המיוחד וצריך ליתן על כל הכרי מן כל עיסה ועיסה והא דכתיב מראשית עריסותיכם לאו דמעיסה ראשונה הוא נותן ולא מן הכל ז"א אלא הכונה מראשית הוא שישייר מקצת עיי' בפירש"י ז"ל בפי' החומש דאין הכונה מראשונה שבעיסות אלא שישייר מקצת ושייך כאן המימרא הזאת משום דתני במתניתין מלברך ומלהזכיר שמך עליו. והגר"א ז"ל מהפך הגי' וגורס כסדר הכתוב מראשית ולא כל ראשית מכאן שלא עשה כלום עד שישייר מקצת לה' זה שם המיוחד שצריך לומר חלה על הכל תרומה על הכל לה':

א"ר יוסי בן חנינא ולא עוד אלא שכתוב בו היום הזה תני יומא. הגר"א ז"ל גורס בהדין יומא:

ר"י ר"ח בשם רשב"ל מתניתא משנחשדו להיות נותנין מעשר לכהונה. פי' בתורת חלוקה ולא בתורת קנס [עיי' במס' יבמות דף פ"ו ע"ב] דאי בתורת קנס שפיר יכולין להתודות דהא חשיב כמו שנותן ללוי ומה שנותן ע"פ ב"ד לכהן במקום לוי הוי כמו שנותן ללוי דהוי כמוציאין מזה ונותנין לזה במקומו וחשיב כאילו נתן להראשון אך שנתנו בתורת חלוקה לכהן ע"כ אין יכולין להתודות וס"ל לרשב"ל כמ"ד דמע"ר ללוי ולא לכהן מדאורייתא וע"כ קאמר בלשון נחשדו ע"ז קאמר דהדא דרשב"ל מסייעא לר"י

בחדא ופליגא עלי' בחדא פליגא עלי' מדמוקי ר"י מתניתין דיבמות כמ"ד אין נותנין מעשר לכהונה מכלל דהוא בעצמו ס"ל דנותנין מעשר לכהונה וכן מפורש במס' יבמות פ"ז דמדקאמר ר"י מתני' כמ"ד אין נותנין מעשר לכהונה מכלל דהוא ס"ל נותנין מעשר לכהונה וע"כ רשב"ל דס"ל משנחשדו משמע דס"ל דהעברת וידוי מעשר הוא לשבח דשפיר עביד יוחנן כ"ג ואילו לר"י דס"ל דע"פ דין תורה הוא דרשאי ליתן מעשר לכהונה א"כ לפ"ז לאו שפיר עביד יוחנן כ"ג בזה דהעביר הודיית מעשר וא"כ פליג על רשב"ל בזה וס"ל דהעברת הודיית מעשר הוא לגנאי כדס"ל לר' יהושע בן לוי בסמוך ע"ז קאמר דהא דס"ל לרשב"ל דהוי לשבח בזה מסייעא לי' לר"י דס"ל ג"כ דהעברת הודיית מעשר הוי לשבח מטעמא אחרינא כדמסיק ר' יוחנן משום דשלח ובדק בכל ערי ישראל כו' ומפני שהיו כמה שלא הפרישו ע"כ העביר הודיית מעשר ונמצא דרשב"ל מסייעא לר' יוחנן דהעברת הודיית מעשר הוא לשבח אך לא מטעמו דטעמי' דרשב"ל משום שנחשדו להיות נותנין מעשר לכהונה וטעמא דר' יוחנן משום שיש שמפרישין ויש שאין מפרישין וכן משמע מהפ"מ ז"ל והק"ע ז"ל בסוף מס' סוטה עיי"ש:

המוציאמחבירו עליו הראיה ויתודה. פי' כיון דעשו כתיקון חכמים בדמאי למה לא יתודו ומשני אעפ"כ כעס כו' מי שאמר עשיתי ולא עשה ר"ל דתיבת עשיתי לא שייך למימר דהא מעשר ראשון ומעשר עני לא עשה אע"פ שהוא ע"פ דין מתקנת חכמים מעתה מי שהיא מפריש מתודה כו' ומשני כהדא דתני עד השקיפה אומרים בקול נמוך ומכאן ואילך היו אומרים בקול גבוה ר"ל דיוחנן כ"ג תיקן שיהא אומרים בקול נמוך ומי שהפריש מתודה:

ר' בא בשם רבי יהודא עשה להן טבעות רחבות כו'. ותיבת טבעות הראשון מיותר כן גרס הגר"א ז"ל בכי"ק:

ר' אבהו ר' חזקי' בשם ריב"פ דמאי דא מאי תיקן לא תיקן. כן גי' הגר"א ז"ל בכי"ק:

סליק מסכת מעשר שני בס"ד: